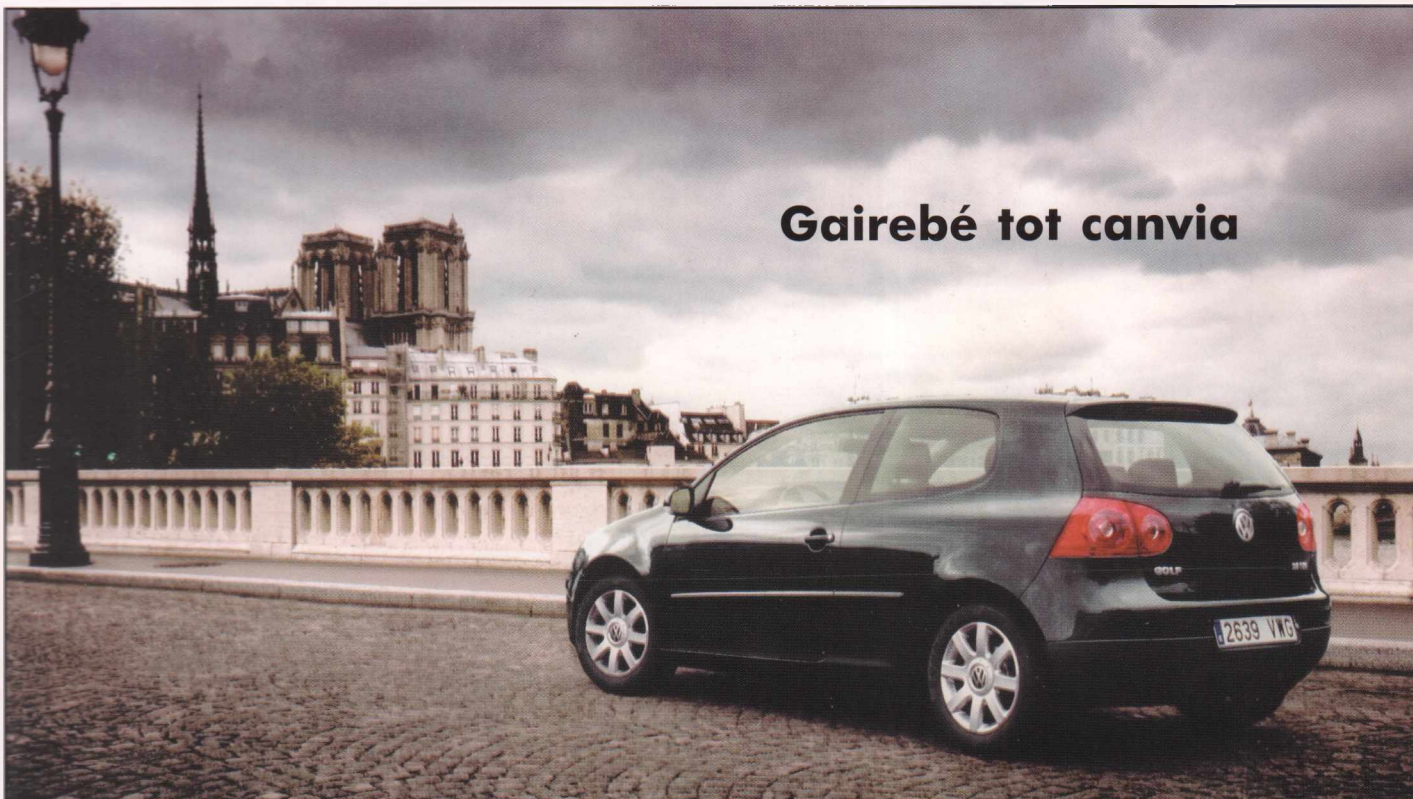

artil·letres

Núm. 39 • Castellar del Vallès • Setembre 2004 • 6€

Tipografia Casanova

Gairebé tot canvia

www.volkswagen.es

Si alguna cosa defineix l'essència de l'ésser humà des de la prehistòria fins als nostres dies és la capacitat gairebé obsessiva per canviar, per avançar, per progressar. Molt semblant és la història de Golf que des de fa anys lluita incansablement per superar-se una i una altra vegada.

Avui arriba el Nou Golf. El Golf de sempre en què tot canvia. O gairebé tot.

Perquè el seu esperit, estil i personalitat segueixen sent com els del primer dia.

Nou Golf. L'esperit perdura.

Nou Golf

Sarsa Vallès

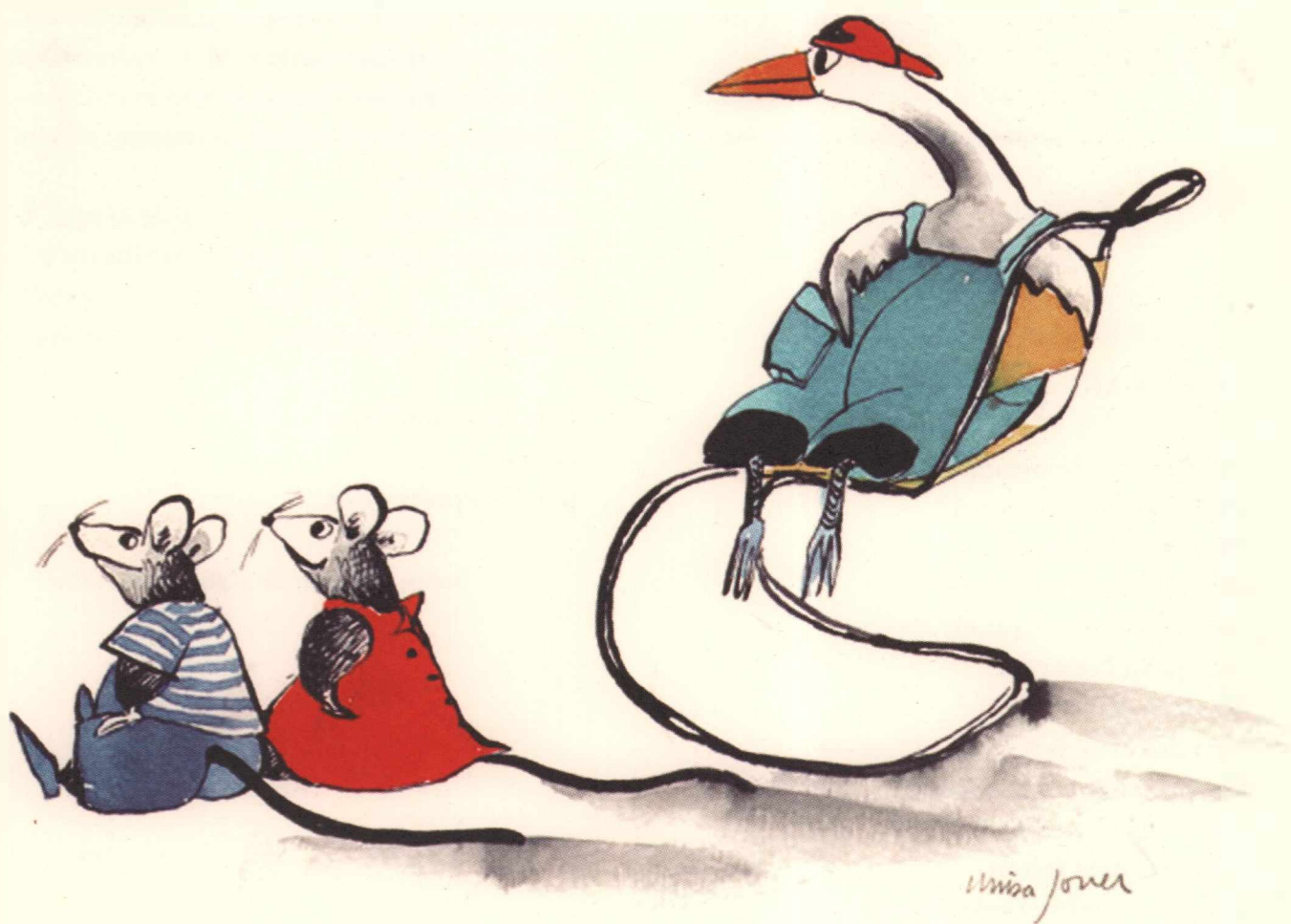
Av. Sta. Eulàlia, 53 - Pol. Ind. Segle XX
Tel. 93 731 88 28 - 08224 Terrassa

Sarsa Vallès

Ctra. Sabadell-Prat, Km 6,4
Tel. 93 714 44 40 - 08211 Castellar del Vallès

Miquel DescLOT

Jugant amb nens de fora

Dibuixos: **Lluïsa Jover**

PER FER UNA POESIA

Per fer una poesia
s'agafa una p
com platja, pasta, pedra;
després s'agafa una o
com or, ombra, ona;
després s'agafa una e
com era, estri, eben;
després s'agafa una s
com sol, sal, silenci:
després s'agafa una i
com illa, isard, Ícar;
després s'agafa una a
com aigua, astre, ala;
en acabat s'ajunten
sense odi, sense mandra,
sense pressa, sense ràbia,
sense melancolia,
i es fa la poesia.

Sobre un tema de Roberto Piumini

TOT EN ARI

On dorm el dromedari?
On inventa l'inventari?
On arma l'armari?
On tributa el tributari?
On vesteix el vestuari?
On opera l'operari?
On nota el notari?
On rosa el rosari?
On veterina el veterinari?
On corsa el corsari?
¿Quants dies falten
perquè s'acabi el calendari?

Sobre un tema de José Jorge Letria

UNA AMPOLLA

Una ampolla d'aigua mineral
es troba malament.
Diu al doctor
(un llevataps de color blau):
—És com si
un cercle m'estrenyés el cap
i ara ja no puc més.—

El metge l'agafa,
s'hi repenja
i d'una estrebada la destapa.

L'ampolla destapada
se sent
de sobte
el ventre ple de gasos
i abocant-se a la vora dels gots
que escolten amatents
diu mil paraules efervescents
i esclata en llargues rialles picants
fins que se sent
del tot buidada
i es torna a posar
dreta
una mica orgullosa.

Una llàgrima lenta
rellisca
per l'etiqueta rosa.

Sobre un tema de Roberto Piumini

LALLIÇÓ

¿Cal restablir la pena capital a les escoles?

El caos regna dins la classe
quan el bon mestre hi gosa entrar;
la bretolalla ni se'l mira,
la veu es perd en el volcà.

—Tema de deures per avui:
la violència que hi ha arreu.
Vull donar-vos una lliçó
que em penso que no oblidareu.—

Agafa un noi que esgaripava
i l'estrangula allà mateix;
després la noia del darrere
i li fa perdre també el bleix.

Llavors avança, espasa en mà,
entre els rengles de xerradors:
—Trobi el que trobi, m'ho carrego,
orella, peu, o nas mocós!—

S'acosta al més tocatardà
i d'un salt li travessa el cor;
llavors es treu una pistola
i continua el joc de mort.

Del primer tret fa saltar enlaire
tota la fila dels ganduls
que es desmaneguen com un globus
quan en treus el tapet del cul.

—Que me'n podria anar de classe?
—fa un embrollaire, tremolós.
—Ja ho crec que sí —contesta el mestre,
i li dispara un tret o dos.

El Director ve a treure el nas
i investigar l'esvalotada;
de seguida comprèn la cosa
i hi deixa caure una granada.

Quan s'esgoten tots els torrons
i ja hi ha sang a cada caire,
surt el silenci a poc a poc
amb els braços alçats enlaire.

El mestre examina el carnatge,
morts i ferits de trasantó,
i aixeca el dit severament:
—Que això us serveixi de lliçó!

Sobre un tema de Roger McGough

A UN CUC EN UNA POMA

Jeies tranquil com un nadó
dins el bressol arraulidet,
i jo, em sap greu, he destorbat
la dolça pau del teu indret.
La culpa és tota de la gana,
que m'empenyia a esbatanar
les portes del teu santuari
sense pensar o tan sols trucar.
Un dubte em queda que em fa angúnia,
abans no et llenci al carretó:
d'això, ¿em vols dir si per ventura
tenies cap germà bessó?

Sobre un tema de Richard Edwards

ALLIT AMB ELS PEUS FREDS

Tinc els peus freds:
no puc dormir.

Tinc els peus freds:
neva als llençols.

Tinc els peus freds
i m'he encongit:

demà al matí, en llevar-me,
seré molt més petit.

Sobre un tema de Juan Kruz Igerabide

L'ELEFANT

Tothom s'admira, en veure l'elefant,
que tingui, aquesta bèstia cançonera,
una cua tan XICA per darrere
i una trompa tan GROSSA per davant.

Sobre un tema d'Hilaire Belloc

TRAGÈDIA D'UNA COMA

Hi havia una vegada
una pobra Coma
que per culpa d'un escolar
poc atent
va anar a parar al lloc d'un punt
després de l'última paraula
d'una redacció eloqüent.
La pobrissona, tota sola,
havia d'aguantar el pes
de cent paraulasses,
algunes inclús amb accent.
A l'últim, esclafada,
va morir allà mateix
de l'atroç cansament.
Va ser enterrada
sota una creu
pel llapis vermell
del mestre,
i en lloc de crisantems commemoratius
va tenir un ramellet
de signes admiratius.

Sobre un tema de Gianni Rodari

???

—Eureka, he descobert —fa el professor Albalat—
que els micos no són més que gent amb un abric posat!
—Però ¿qui us diu a vós, senyor—salta l'Enric—,
que no siguin la gent uns pobres micos sense abric?

Sobre un tema de Richard Edwards

A LA FORMIGA

Demano excuses a la faula antiga,
si em desagrada l'àvara formiga.
Jo em sento del cantó de la cigala,
que les cançons no ven, que les regala.

Sobre un tema de Gianni Rodari

LA POMA

Sóc la pera!
—diu la poma—,
mira que caure
abans d'hora!

Si no hagués
fet el préssec,
ara seria
dalt de l'arbre!

I no feta
una pasta
més que de poma,
de pomada!

Sobre un tema d'Yvon le Men

ACIONS

Si ens trobem i et dic “hola”,
d’això se’n diu una salutació.
Si em demanes com em trobo,
d’això se’n diu consideració.
Si ens aturem i xerrem una estona,
d’això se’n diu una conversació.
Si ens entenem sense entrebancs,
d’això se’n diu comunicació.
Si discutim, cridem i ens barallem,
d’això se’n diu una altercació.
Si després ens excusem,
d’això se’n diu reconciliació.
Si ens ajudem a tornar a casa,
d’això se’n diu cooperació.
I totes aquestes accions sumades
donen la civilització.

(I si dic que aquest poema és fantàstic,
això seria una exageració?)

Sobre un tema de Shel Silverstein

HISTÒRIA D’EN PAU BOFILL, QUE MASTEGAVA TROSSOS DE CORDILL I VA MORIR ABANS D’HORA EN ESGARRIFÓS TURMENT

El defecte més greu d’en Pau Bofill
era mastegar trossos de cordill.
Fins que un dia es lligaren dintre seu
en tretze nusos d’espantós relleu.
Metges reconeguts i competents
se’l van mirar; però, en uns breus moments,
declaraven, cobrant un dineral:
—Cap cura no es coneix per a aquest mal.
En Pau es morirà molt aviat.—
Els pares se li estaven al costat
plorant aquella prematura mort,
fins que en Pau, en un últim crit molt fort,
va fer: —Amics, el meu exemple és clar:
un esmorzar i uns bons dinar i sopar
és tot el que li cal, al nostre cos...—
I això dient, trobà l’etern repòs.

Sobre un tema d’Hilaire Belloc

EL TREN INFINIT

El tren de la línia
PARÍS-CASABLANCA-RIPOLL-
PEQUÍN-VIENA-LA POBLA DE SEGUR-
NOVA YORK-CIUTAT DEL CAP-
VICEVERSA

és un tren tan llarg, però tan llarg,
que quan arriba
encara està viatjant,
i quan després torna enrere
encara no ha arribat del tot.
El capdavant del tren
atrapa la pròpia cua
i pensa somrient:
“Jo sí que sóc ben bé
un tren d’alta velocitat,
el de més alta velocitat del món!
En canvi, aquell, mira-te’l, aquell:
és tan tan lent,
però tan lent!
Qui sap quan arribarà!”

Sobre un tema de Pietro Formentini

La lluna està adormida.
La nit prou l’escriu.
La lluna està roncant.
La nit hi està enfadada.

Tapen llençols de plata
el seu llitet salat.
Avui poc es desperta,
té els ulls ben aclucats.

La lluna dorm al mar.
Volen ombres pel cel.
Pensa la nit, pansida:
“Torna l’hivern de gel”.

Sobre un tema d’Antonio García Teijeiro

GAVOTA DEL CENTPEUS

Patim-patam,
patint hi anem anant.
Si fa un xim-xim,
caram, hi anem patint.

Amb tants de peus
faig la travessa...
que me'n faig creus
si vaig de pressa!

Patim-patam,
patint hi anem anant.
Si fa un xim-xim,
caram, hi anem patint.

El meu camí
sempre fangueja;
pobre de mi,
no faig enveja!

Patim-patam,
patint hi anem anant.
Si fa un xim-xim,
caram, hi anem patint.

Però què hi fa
si el món m'oblida?
Tinc per ballar
tota una vida!

Sobre un tema de Françoise Morvan

Bi V

—Oh carteret en bicicleta,
on vas, rodant tan de presseta?

—Corro a portar una carta urgent
que m'arribava fa un moment.

—Oh carteret escotorit,
a la carteta, què hi ha escrit?

—“Mare, no et posis a patir
si per sopar no sóc aquí,

“que m'han tancat a la presó
per guixar el mur d'un carreró.

“Amb un guix d'escola a la mà
escrivia en bon català

“per tots els murs de la ciutat:
‘EXIGIM PAU I LLIBERTAT’.

“Però ara recordo bé
que ‘llibertat’ ho he escrit amb ve.

“Per això et prego per favor
que vagis a esmenar l'error.

“Mareta meva, un altre dia
sabré millor l'ortografia!”.

Sobre un tema de Gianni Rodari

VOLEM UNA GERMANA

Madame Gilet té disset filles;
tampoc no és molt,
pro déu n'hi do:
quan passen les divuit faldilles,
la veritat, fan mitja por.
A una setmana de Nadal,
la mare ve i els diu ben alt:
—Doncs què voleu com a regal?
Voleu un joc de maquillatge?
Potser un estoig de mocadors?
O bé una bossa de viatge?
Voleu un periquito o dos?
Un joc de cuina de fireta?
Una nina que no fa res?
O una, potser, que fa caqueta?
Un gerro més o menys xinès?—
Pro les disset, en caravana,
responen: —No, no, no, no, no!
El que volem no és pas això.
Només volem una germana,
rodoneta com una “O”,
amb unes galtes d'antillana,
amb cabells rossos de debò
i amb una boca ben galana:
només volem una germana.—

L'hivern següent, ja són divuit;
tampoc no és molt,
pro déu n'hi do.
Nadal arriba en un descuit
i hauran de fer cagar el tió.
Madame Gilet les crida a dalt:
—Heu pensat bé el que més us cal?
Què preferiu com a regal?
Voleu una oca dissecada?
Potser un despertador vermell?
O bé una crema perfumada?
O potser uns llaços pel cabell?
O preferiu una disfressa
de ballarina del Liceu?

Potser un xerrac que faci fressa
per espantar un galifardeu?—
Pro les divuit, en caravana,
responen: —No, no, no, no, no!
El que volem no és pas això.
Només volem una germana,
rodoneta com una “O”,
amb unes galtes d'antillana,
amb cabells rossos de debò
i amb una boca ben galana:
només volem una germana.—

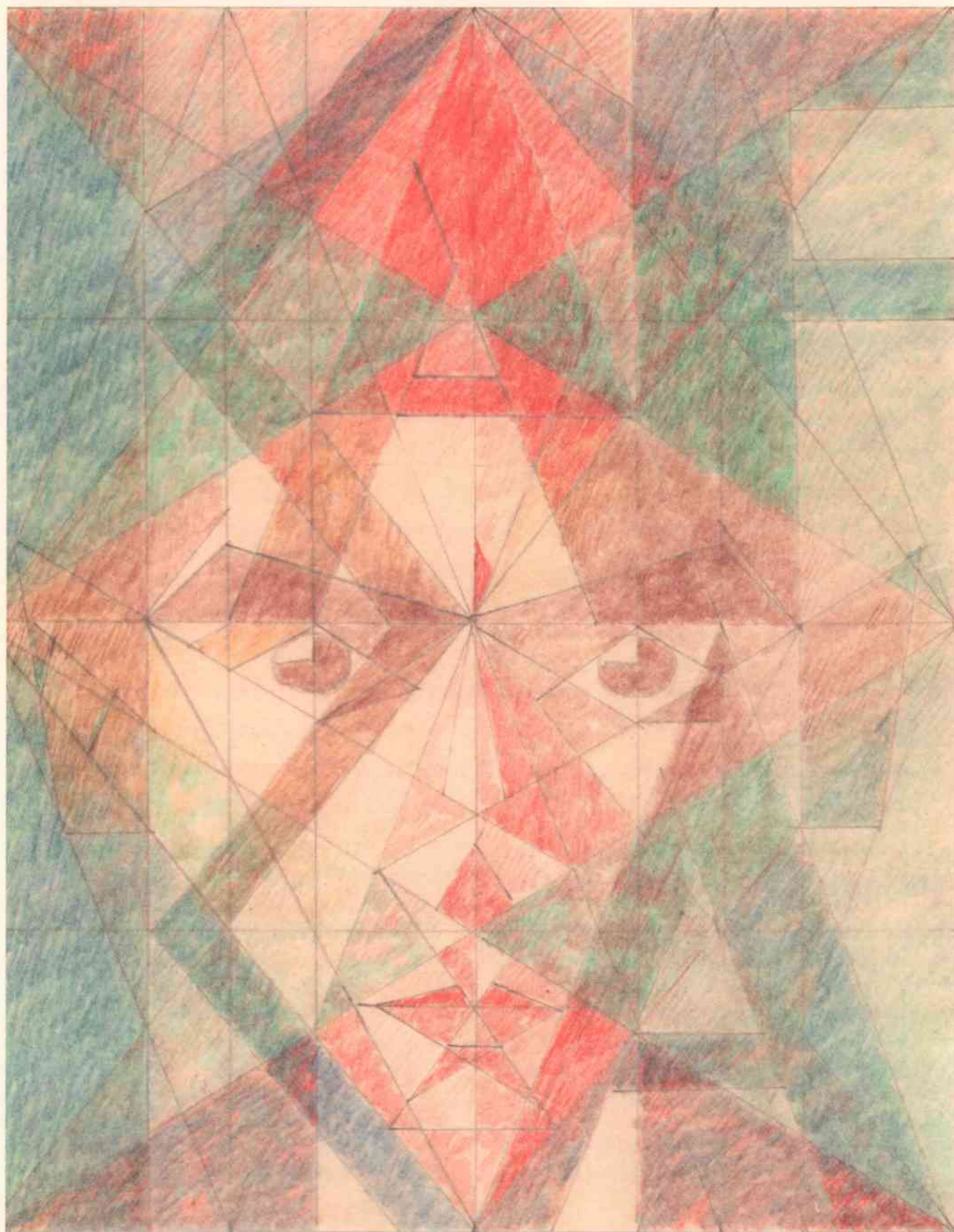
Ja són dinou, quan el fred torna;
tampoc no és molt,
pro déu n'hi do.
I ve la festa que ens trastorna
per consumir més i millor.
Madame Gilet les crida a dalt:
—Heu pensat bé el que més us cal?
Què preferiu com a regal?
Una joguina tricromàtica
amb quatre piles i motor?
Voleu una àguila automàtica?
Un hipopòtam a vapor?
Voleu un bloc de coloraines
per enganxar-hi les postals?
Potser un cistell de galindaines?
O un automòbil de pedals?—
Pro les divuit, en caravana,
responen: —No, no, no, no, no!
El que volem no és pas això.
Només volem dues bessones,
les dues igualment rodones
i amb cabells rossos de debò.—
La mare diu: —Ja ho he comprès,
però hi ha hagut un malentès:
enguany no tindreu res, res, res!

Sobre un tema de Jaboune (Jean Nohain)

FRANZ KAFKA

Començaments sense fi

Traducció de Feliu Formosa

m o e n c 79

NOTA DEL TRADUCTOR:

Els textos seleccionats procedeixen del volum *Hochzeitsvorbereitungen auf dem Lande* (*Preparatius de noces al camp*), on figura la narració d'aquest títol i altres textos, entre ells "Els vuit quaderns en octau" i "Fragments de quaderns i fulls solts", que són la base de l'espectacle de Georges Lavaudant i Jean-Christophe Bailly representat al Teatre Nacional de Catalunya entre el 12 de març i el 27 d'abril de 2003. Es tracta de textos breus que poden considerar-se, en general, petites narracions o embrions de possibles textos més extensos. D'aquest material, força abundant, Lavaudant en va fer una selecció, que jo vaig traduir. Després, ja en el curs dels assaigs, hi va haver successives ampliacions i Lavaudant va recórrer també als *Diaris* kafkians. De vegades es tractava de fragments retallats de textos més amplis i, per tant, no publicables aquí. Després de treballar amb els actors a partir de tot aquest material, es va arribar a un espectacle més visual i mímic que no textual. Van quedar menys de deu textos complets i alguns altres de fragmentaris (de vegades una única frase).

Per tal de divulgar un material que, a l'hora de constituir-se en espectacle, va ser rebutjat, se'm va acudir d'oferir a *Artilletres* els textos que inicialment em van ser encarregats, tots ells procedents dels quaderns kafkians esmentats més amunt. Es tracta de veure, per una banda, els estímuls dels quals va partir Lavaudant per al seu espectacle, i d'oferir a més al lector una mostra de traducció d'uns textos kafkians que permeten introduir-se dins l'estil, alhora diàfan i suggerent de l'escriptor de Praga, i també dins el seu món enigmàtic, misteriós, i que tantes intepretacions ens permet sobre la modernitat i sobre la conflictivitat d'un segle que Kafka representa millor que cap altre escriptor del segle passat.

F.F.

Maig de 2004

S'està dret amb el pit ensorrat, les espatlles tirades endavant, els braços penjant, les cames que amb prou feines pot aixecar, els ulls clavats en un punt. És un fogoner. Pren una palada de carbó i l'entafora dins el forat del forn ple de flames. Un nen s'ha esquitllat furtivament a través dels vint patis de la fàbrica i li tibia el davantal de cuiro: "Pare", diu, "et porto les sopes."

*

Després de la mort d'un ésser humà, es fa durant un temps un silenci especial i benefactor, fins i tot a la terra en tot allò que concerneix la persona morta, una febre terrestre ha cessat, ja no es veu que continuï una agonia, sembla que s'ha eliminat un error, fins i tot per als vivents hi ha una ocasió de reprendre l'alè, raó per la qual també s'obren les finestres de la cambra mortuòria, —fins que després resulta que tot plegat era només una aparença i comencen els planys i el dolor.

*

Riera amunt cap a l'aigua errant. Matolls de vares de vímet. La veu del mestre que s'enfureix. Murmuris dels infants. Sol que vermell s'apaga, s'abandona, tremola. Porta d'estufa que es tanca de cop. Es fa el cafè. Recolzats a la taula seiem i esperem. Arbustos primis s'alcen a una banda del camí. Març. ¿Què més vols? Sortim de les tombes i volem també recórrer aquest món, un pla precis no el tenim.

*

Un vespre, en tornar a casa, vaig trobar al mig de la cambra un ou molt gros, enorme. Era gairebé tan alt com la taula i panxut en unes proporcions adients. Oscil·lava lleugerament a dreta i esquerra. Molt intrigat, me'l vaig posar entre les cames i, amb precaució, el vaig partir en dos amb la meva navalla. Era ja a punt de descloure's. La closca va esberlar-se amb un soroll com un refrec i en va sortir un ocell semblant a una cigonya, encara sense plomes, que batia l'aire amb unes ales massa curtes. "Què véns a fer en aquest món nostre?", vaig tenir ganes de preguntar-li; em vaig ajupir davant l'ocell i vaig mirar els seus ulls que parpallejaven atemorits. Però ell es va allunyar i es va posar a fer saltirons al llarg de les parets, mig aletejant com si tingués les potes dolorides. "L'un ajuda l'altre", vaig pensar, vaig desemboli-

car damunt la taula el meu sopar i vaig fer un senyal a l'ocell que, a l'altre extrem de la cambra, anava ficant el bec entre els meus pocs llibres. De seguida se'm va acostar i ja una mica familiaritzat, aparentment, amb la situació, es va asseure en una cadira; amb una respiració sibilant, va començar a ensumar els talls de salsitxa que li havia posat al davant, però l'únic que va fer va ser enfilar-los amb el bec i tornar-los a llençar. "És un error", vaig pensar, "naturalment, no se surt de l'ou per posar-se tot seguit a menjar salsitxa. Aquí faria falta l'experiència d'una dona." I vaig mirar-lo fixament per veure si era possible, des de fora, endevinar els seus desitjos alimentaris. "Si ve de la família de les cigonyes", se'm va acudir aleshores, "segurament li agradaran els peixos. Bé doncs, estic disposat a procurar-li fins i tot peixos. Però no pas de franc, evidentment. Els meus mitjans no em permeten de mantenir un ocell domèstic. Si jo faig, doncs, aquests sacrificis, vull que ell em faci un servei equivalent contribuint a la meua subsistència. Si és de l'espècie de les cigonyes, vull que, quan sigui adult i s'hagi engreixat prou amb els meus peixos, em prengui i se m'endugui als països del sud. Ja fa molt de temps que tinc ganes d'anar-hi i només per falta d'unes ales de cigonya me n'he abstingut fins ara." Vaig anar a buscar tot seguit paper i tinta, vaig sucari el bec de l'ocell al tinter i vaig escriure el que segueix sense que l'ocell m'oposés cap mena de resistència: "Jo, ocell de l'espècie de les cigonyes, em comprometo a portar-te damunt les meves espatlles cap als països del sud, a condició que m'alimentis amb peixos, granotes i cucs (aquests dos últims productes els vaig afegir a causa del seu baix preu) fins que sigui capaç de volar." Després vaig eixugar el bec de l'ocell i li vaig tornar a posar el paper davant els ulls, abans de plegar-lo i ficar-me'l a la cartera. Després vaig córrer tot seguit a buscar peixos; aquesta vegada els vaig haver de pagar cars, però el comerciant em va prometre que en endavant tindria sempre a la meua disposició peixos podrits i cucs en abundància a un preu ben baix. Potser el viatge al sud no em resultaria pas tan car. I em va alegrar veure que l'ocell es menjava de gust el que li havia portat. S'empassava tot cloquejant els peixos que li omplien la panxeta vermellosa. Dia rere dia, sense comparació amb les criatures humanes, l'ocell progressava en el seu desenvolupament. És cert que la pudor insuportable dels peixos podrits

no abandonava ja la meua cambra i no sempre era fàcil descobrir les immundícies de l'ocell i desfer-se'n. A més, el fred de l'hivern i el preu del carbó em privaven de ventilar la cambra, cosa d'allò més necessària, però què importava? Quan vingués la primavera, jo aniria flotant pels aires lleugers cap al sud resplendent. Les ales creixien, es cobrien de plomes, els músculs s'enfortien, ja era hora de començar els exercicis de vol. Malauradament no hi havia una mare cigonya, i si l'ocell no hagués demostrat tan bona voluntat, ben segur que les meves lliçons no haurien estat suficients. Però ell, evidentment, s'adonava que havia de compensar amb una atenció escurpulososa i amb el màxim esforç les insuficiències de la meua capacitat pedagògica. Vam començar amb el vol pla. Jo m'enfilava a la cadira, ell em seguia, jo saltava amb els braços estesos, ell flotava darrere meu. Més tard vam passar a la taula i finalment a l'armari, però tots els vols van ser sempre repetits sistemàticament moltes vegades.

*

Era cap al vespre, al camp, jo estava assegut a la meua mansarda amb la finestra tancada i mirava el bover que, amb la pipa a la boca, el bastó clavat a terra, s'estava dret al mig del camp segat, aparentment despreocupat dels animals que, lluny i a prop d'ell, pasturaven pacíficament amb tota tranquil·litat. Llavors van trucar a la finestra, em vaig despertar del meu endormiscament amb un sobresalt, em vaig dominar i vaig dir en veu alta: "No és res, el vent sotragueja la finestra." Quan van tornar a trucar, vaig dir: "Ja ho sé, només és el vent." Però al tercer cop, una veu va demanar d'entrar. "Però si només és el vent", vaig dir, vaig treure el llum de dins l'armari, el vaig encendre i vaig abaixar la cortina de la finestra. Aleshores la finestra sencera va començar a tremolar i es va sentir una queixa humil, sense paraules.

*

Van venir dos soldats i em van agafar. Vaig defensar-me, però ells em subjectaven amb força. Em van conduir davant el seu cap, un oficial. Quin uniforme tan virolat que duia! Vaig dir: "Es pot saber què voleu de mi? Sóc un paisà." L'oficial va somriure i va dir: "Ets un paisà, però això no ens impedirà de retenir-te. L'exercit té poder damunt de tot."

La cabana del caçador queda isolada dins el bosc de muntanya. Ell hi passa tot l'hivern amb els seus cinc gossos. Però que llarg és l'hivern en aquesta terra! Gairebé es podria dir que dura tota la vida.

El caçador està força animat, no li falta res d'essencial, no es queixa de cap mena de privacions, fins i tot es considera d'allò més ben proveït. "Si em vingués a veure un caçador", pensa, "i veiés com estic instal·lat i les provisions que tinc, això seria sens dubte el final de la confraria de caçadors. ¿Però no ho és de totes maneres, el final? Ja no hi ha caçadors."

S'acosta al racó on els gossos dormen damunt mantes i tapats amb mantes. El son dels gossos de caça. No dormen, esperen tan sols la cacera i això s'assembla al son.

*

Ella dorm. No la desperto. Per què no la despertes? És la meua infelicitat i la meua felicitat. Sóc infeliç pel fet de no poder-la despertar, de no poder posar el peu al llindar ardent de casa seva, de no saber el camí de casa seva, de no saber en quina banda es troba el camí, d'apartar-me d'ella cada vegada més, sense força, com la fulla que, dins el vent de tardor, s'allunya del seu arbre, i més encara: jo mai no he estat en aquest arbre, sóc una fulla dins el vent de tardor, però una fulla de cap arbre. Sóc feliç de no poder-la despertar. Què faria si s'incorporés, si s'aixequés del seu jaç, si jo m'aixequés del meu jaç, el lleó del seu jaç, i el meu rugit forçés la meua oïda temerosa.

*

Dos homes eren asseguts a una taula rústega. Un llum vacil·lant de petroli penjava damunt seu. Era lluny del meu país natal.

"Estic a les vostres mans", vaig dir.

"No", va dir un dels homes, que es mantenia molt dret i tenia la mà esquerra crispada dins la barba, "ets lliure i per això estàs perdut."

"Així, me'n puc anar?", vaig preguntar.

"Sí", va dir l'home, i va xiuxiuejar alguna cosa a l'orella del seu veí, mentre li acariciava amistosament la mà. Aquest era un vell, també amb el cos ben dret i molt vigorós...

*

Qui és? Qui camina sota els arbres del moll? Qui està completament perdut? Qui ja no pot ser salvat? Damunt la tomba de qui la gespa creix? Els somnis han arribat, arrossegats per les aigües del riu, s'enfilen per una escala al mur del moll. Ens aturem, conversem amb ells, saben moltes coses, l'únic que no saben és d'on vénen. El temps és força suau en aquest vespre de tardor. Es giren cap al riu i alcen els braços. Per què alceu els braços en lloc d'estrènye'ns entre ells?

*

Estava convidat entre els morts. Era una cripta àmplia i neta, on ja hi havia uns quants taüts, però encara hi quedava molt de lloc; dos dels taüts eren oberts i allò que s'hi veia a dintre recordava els llits regirats, que algú tot just acaba de deixar. Una mica a part, cosa que em va impedir adonar-me'n de seguida, hi havia un escriptori darrere el qual seia un home de cos robust. Amb la mà dreta sostenia una ploma; era com si hagués estat escrivint i acabés de deixar-ho, la mà esquerra jugava damunt l'armilla amb una cadena brillant de rellotge i el cap era inclinat profundament damunt aquesta mà. Una serventa escombrava, malgrat que no hi havia res per escombrar.

Mogut per no sé quina curiositat, li vaig tibar el mocador que li cobria el cap i li ocultava completament la cara. Només aleshores la vaig poder veure. Era una noia jueva que havia conegut temps enrere. Tenia la cara blanca, sensual, i uns ulls estrets i foscos. Quan em va mirar rient entre els seus parracs, que la feien semblar una vella, vaig dir: "Que potser hi feu comèdia, aquí?!" "Sí", va dir ella, "una mica. Que bé que ho has entès!" Després, però, va assenyalar l'home de l'escriptori i va dir: "Ara, vés a saludar aquell d'allà, que és l'amo de tot això. Mentre no l'hagis saludat, no estic pròpiament autoritzada a parlar amb tu." "Però, qui és?", vaig preguntar en veu baixa. "Un aristòcrata francès", va dir ella, "es diu de Poitin." "I com ha vingut a parar aquí?", vaig preguntar. "No ho sé pas", va dir ella, "aquí hi ha un gran batibull. Esperem algú que hi posi ordre. Que potser ets tu?" "No, no", vaig dir. "Això és molt assenyat", va dir ella, "però ara vés a veure l'amo."

Hi vaig anar, doncs, i vaig fer una inclinació. Com que ell no alçava el cap —només li veia els cabells blancs esbullats—, li vaig dir bona tarda,

però ell continuava sense moure's, un gat petit es va posar a córrer per les vores de la taula, havia sorgit literalment de la falda de l'amo i s'hi va tornar a colgar, potser no era pas la cadena del rellotge el que ell mirava, sinó alguna cosa sota la taula. Jo em disposava a explicar-li de quina manera havia arribat en aquell lloc, però la meua companya em va tibar la jaqueta per darrere i va xiuxiuejar: "Ja n'hi ha prou."

Amb això em vaig donar per satisfet, em vaig girar cap a ella i, agafats de bracet, vam continuar caminant per la cripta. L'escombra em destorbava. "Llença aquesta escombra", vaig dir. "No, sisplau", va dir ella, "deixa-me-la portar. Ja ho veus, oi, que això d'escombrar no em representa cap esforç? I a més, la veritat és que també en trec alguns avantatges als quals no vull renunciar. I tu, d'altra banda, et penses quedar aquí?", va preguntar canviant de tema. "Per tu, em quedaria ben de gust", vaig dir lentament. Ara caminàvem fortament agafats, com una parella d'enamorats. "Queda't, oh, queda't", va dir, "he desitjat tant que vinguessis. Aquí no s'està tan malament com potser et temies. I què se'ns en dona, a tu i a mi, del que passi al voltant." Vam caminar una estoneta en silenci, els braços se'ns havien afliuixat, però ens manteníem abraçats. Caminàvem per la via principal, hi havia taüts a dreta i esquerra, la cripta era molt gran, o almenys molt llarga. Era fosca, però no del tot. Hi havia una mena de penombra que s'aclaria una mica a l'indret on érem nosaltres i en un petit cercle al nostre voltant. Ella, de sobte, va dir: "Vine, t'ensenyaré el meu taüt." Això em va sorprendre. "Però si no ets morta", vaig dir. "No", va dir ella, "però si haig de confessar-te la veritat, no sé gaire on sóc, per això em fa tan contenta que hagi vingut. En poc temps ho entendràs tot, és probable que des d'ara ho vegis tot més clar que jo. En qualsevol cas, tinc un taüt." Girant a la dreta, vam entrar en un camí transversal, sempre entre dues fileres de taüts. En la seva disposició, tot plegat em recordava un gran celler de vins que vaig visitar una vegada. Seguint aquest camí, vam passar també un petit rierol de curs ràpid, que no tenia més d'un metre d'amplada. No vam trigar a arribar vora el taüt de la noia. Era guarnit amb uns coixins molt bonics, ornats de puntes. La noia es va asseure a dins i em va invitar a seure amb ella, menys amb el gest de l'índex que amb la mirada. "Noia estimada", li vaig dir, li vaig treure el mocador del cap i vaig posar

la mà damunt la mata flonja dels seus cabells. “Encara no puc quedar-me al teu costat. Aquí en aquesta cripta hi ha algú amb qui haig de parlar. No vols ajudar-me a buscar-lo?” “Tens l’obligació de parlar amb ell? Aquí no hi ha obligacions que valguin”, va dir. “Però jo no sóc d’aquí.” “Penses que no en sortiràs?” “Segur que sí”, vaig dir. “Doncs encara hauries de malgastar menys el teu temps”, va dir ella. Després va furgar sota el coixí i en va treure una camisa. “És la meva mortalla”, va dir, i me la va allargar, “però no me la poso.”

*

Dins la tempesta, folia de les fulles, porta feixuga, cops lleugers que hi sonen, acolliment del món, introducció dels convidats, gran estupefacció, quanta xerrameca, boca estranya, impossibilitat d’adaptar-s’hi, treballs fets mirant enre-re, martellada rere martellada, ja vénen els enginyers? No, hi ha qualsevol retard, el director els obsequia, es crida un visca, la gent jove, entremig el rierol clapoteja, un vell s’ho mira, com viu i quina bona olor que fa tot això, però per sentir-ho, tingues la celeste, la divina joventut, mosca sublim que voleteja entorn del llum de taula, sí, petit meu, minúscul comensal de cara de llagost, que han fet pujar a la cadira i s’hi ajup...

*

Enllaça el somni a les branques de l’arbre. La rotellana dels infants. L’exhortació del pare inclinat damunt d’ells. Partir el tros de fusta damunt el genoll. Mig desmaiàt, pàl·lid, recolzar-se a la paret del cobert, alçar els ulls al cel com buscant salvació. Un bassal al pati. Darrere, vell potipoti d’eines agrícoles. Una sendera fent corbes diverses i ràpides al pendent. Plovia a estones, però a estones també lluia el sol. Un bulldog va aparèixer d’un salt i va fer recular els enterramorts.

*

Remant a peu dret, vaig fer entrar la barca dins el petit port, que era gairebé buit. A banda i banda de dos velers en un racó, només hi havia alguna barqueta aquí i allà. Fàcilment vaig trobar una plaça per a la meva barca i en vaig baixar. Era tan sols un petit port, però amb uns molls sòlids i mantinguts en bon estat.

Lliscaven les barques davant meu. En vaig cridar una. El barquer era un vell corpulent, de bar-

ba blanca. Vaig vacil·lar una mica damunt la grada del desembarcador. Ell va somriure, jo vaig pujar tot mirant-me’l. Ell em va indicar l’extrem més allunyat de la barca, jo m’hi vaig asseure. Immediatament, però, em vaig aixecar d’un bot i vaig dir: “hi teniu uns rat-penats ben grossos, aquí”, perquè havia notat el bronzir d’unes grans ales al voltant del meu cap. “Estigues tranquil”, va dir ell, ocupat ja a fer anar la perxa, i ens vam separar de terra tan bruscament, que vaig estar a punt de caure damunt la meva banqueta. En lloc de dir-li al barquer on volia anar, em vaig limitar a preguntar-li si ell ho sabia. A jutjar pel seu gest d’assentiment, ho sabia. Això va suposar per a mi un alleujament enorme, vaig estirar les cames i vaig reclinar el cap enrere, però sense perdre de vista el pilot, i em vaig dir: “Ell sap on vas, darrere d’aquest front, ho sap. I enfonsa els seus rem dins el mar per conduir-t’hi. I és per casualitat que l’has cridat precisament a ell entre la munió de barques, i encara dubtaves a pujar-hi.” Vaig cloure una mica els ulls de pura satisfacció, però si no veia l’home, volia com a mínim sentir-lo, i vaig preguntar: “Suposo que, a la teva edat, t’agradaria deixar de treballar. Que no tens fills?” “Només tu”, va dir, “tu ets l’únic fill que tinc. És per tu sol que faig encara aquest viatge, després em vendré la barca, després deixaré de treballar.” “Aquí, dels passatgers en dieu fills?”, vaig preguntar. “Sí”, va dir ell, “és el costum d’aquí. I els passatgers ens diuen pare.” “És ben curiós”, vaig dir, “i on és la mare?” “Allà”, va dir, “a la cabina.” Em vaig alçar i vaig veure que, a la petita finestra d’arc de mig punt que hi havia a la cabina bastida al centre de la barca, hi apareixia una mà estesa per saludar i el rostre robust d’una dona, emmarcat per un mocador negre de puntes. “Mare?”, vaig preguntar somrient. “Si tu ho vols...”, va dir ella. “Però tu ets molt més jove que el pare?”, vaig dir. “Sí”, va dir ella, molt més jove, ell podria ser el meu avi i tu el meu home.” “Saps?”, vaig dir, “és tan sorprenent que un viatge tot sol a la nit en una barca i que hi hagi de sobte una dona.”

*

Una vegada van presentar un tigre al cèlebre domador Burson; s’havia de pronunciar sobre les possibilitats d’ensinistrament de l’animal. Dins la gàbia d’ensinistrament, que tenia les dimensions d’una sala —es trobava en un gran con-

junt de barracons allunyat de la ciutat— hi van empènyer la petita gàbia on hi havia el tigre. Els guardians es van allunyar. Sempre que es produïa el primer encontre amb un animal, Burson volia estar completament sol. El tigre jeia tranquil, acabava de rebre un àpat abundós. Va badallar una mica, va donar un cop d'ull desganat al nou ambient i es va adormir de seguida.

*

Hi havia un petit estany. Amb el ventre i el pit contra terra, hi vam beure aigua, enfonsant-hi les potes de davant, fatigades pel goig d'anar bevent. Però aviat ens en vam haver d'entornar, el més assenyat es va desprendre d'aquell estat d'embriaguesa i va cridar: "Enrere, germans!" I vam tornar enrere corrents. "On éreu?", ens van preguntar. "Al bosquet." "No, que éreu a l'estany." "No, no hi érem pas." "Però si encara regalimeu aigua, mentiders!"

I els fuets van començar a espetegar. Vam córrer pels llargs corredors banyats per la lluna. De tant en tant els fuets n'encertaven algun i feia un bot de dolor. A la galeria dels avantpassats es va acabar la cacera, van tancar la porta de cop i ens van deixar sols. Tots estàvem encara assedegats, ens llepàvem mútuament l'aigua del pelatge i la cara. De vegades, en lloc d'aigua teníem sang a la llengua, i això era per les fuetades.

*

Em trobava davant l'enginyer de mines, al seu despatx. Era una barraca de planxes de fusta en un terreny desolat, fangós, aplanat només a mitges. Una bombeta sense pàmpol brillava damunt l'escriptori. "Vol que el contractem?", va dir l'enginyer, amb la part esquerra del front recolzada a la mà i sostenint amb la dreta la ploma sobre un full de paper. No era una pregunta, ho deia com per a ell mateix, era un jove dèbil, d'una estatura inferior a la mitjana, devia estar molt cansat, els seus ulls eren petits i estrets potser de natural, però semblava que no tingués prou forces per obrir-los del tot. "Segui", va dir tot seguit. Però allà només hi havia una caixa oberta per un dels costats, de la qual havien sortit rodolant petites peces de maquinària. Em vaig asseure a la caixa. Ara, ell s'havia separat del tot de l'escriptori, mantenint només la mà dreta posada al mateix lloc; d'altra banda, però, s'havia repenjat al seu seient i, amb la mà esquerra a la butxaca dels

pantalons, em mirava. "Qui l'ha enviat?", va preguntar. "He llegit en una revista tècnica que aquí contractaven gent", vaig dir. "Ah, bé", va dir somrient, "així que ho ha llegit? Vostè comença, però, d'una manera ben grollera." "Això què significa?", vaig preguntar, "no l'entenc." "Significa", va dir ell, "que aquí no es contracta ningú. I si no es contracta ningú, no podem tampoc contractar-lo a vostè." "Ben cert, ben cert", vaig dir, i em vaig aixecar enfadat, "per saber això, no m'hauria calgut seure." Però després m'hi vaig repensar i vaig preguntar: "No podria passar la nit aquí? A fora plou i fins al poble hi ha més d'una hora de camí." "Aquí no hi tinc cambres per llogar", va dir l'enginyer. "No em podria quedar aquí al despatx?" "Aquí és on jo treballo i allà" —va assenyalar un racó— "hi dormo." I efectivament hi havia unes mantes i també una mica de palla escampada per terra, però també s'hi veien tota mena de coses difícilment identificables, sobretot eines, cosa que, fins a aquest moment, m'havia impedit considerar-ho un lloc on dormir.

*

Damunt la taula hi havia un gran pa de pagès. El meu pare va entrar amb un ganivet i es va disposar a tallar-lo en dos trossos. Però malgrat que el ganivet era fort i esmolat i el pa no era ni massa tou ni massa dur, el ganivet no hi entrava. Nosaltres, els infants, miràvem el pare amb estranyesa. I ell va dir: "Per què us estranyeu? No resulta més sorprenent el fet d'aconseguir una cosa que el fet de no aconseguir-la? Aneu a dormir que, ben pensat, potser encara ho aconseguiré."

Ens vam posar a dormir, però de tant en tant, a diverses hores de la nit, un de nosaltres s'incorporava damunt el llit i estirava el coll per veure el pare, aquell home alt, dins la seva llarga levita, que amb la cama dreta en posició avançada, provava encara de fer entrar el ganivet dins el pa. Al matí, quan vam llevar-nos, el pare va deixar anar el ganivet i va dir: "No ho he aconseguit, ja veieu si és difícil." Ens vam voler distingir i provar-ho nosaltres mateixos, i ell ens ho va permetre, però amb prou feines vam poder alçar el ganivet, el mànec del qual, d'altra banda, cremava gairebé com una brasa ardent després d'empunyar-lo el pare. S'encabritava literalment dins la nostra mà. El pare es va posar a riure i va dir: "Deixeu-lo estar, ara me'n vaig a ciutat i aquest vespre provaré de tallar-lo altra vegada. No deixaré que un

pa em faci quedar com un beneit. Haurà d'acabar deixant-se tallar, i si ara pot defensar-se, doncs que es defensi. " Tot just ho acabava de dir quan el pa es va contreure com ho fa la boca d'un home decidit a tot, i ja no era altra cosa que un pa molt menut.

*

Dins la nostra sinagoga viu un animal que té més o menys la mida d'una marta. Sovint es pot veure perfectament, perquè tolera que les persones se li acostin fins a una distància d'uns dos metres. És d'un color clar, verd-blavós. Ningú no li ha tocat mai la pell. Resulta, doncs, impossible dir-ne res i fins i tot es podria afirmar que el color real del seu pelatge és desconegut. Potser la coloració visible prové únicament de la pols i el morter que se li han adherit a la pell; de fet, aquest color s'assembla també a l'arrebossat que cobreix l'interior de les sinagogues, encara que és un xic més clar. Deixant de banda el seu caràcter esporuguit, és un animal tranquil i sedentari; si no l'espantessin tan sovint, difícilment canviaria mai de lloc; el seu espai preferit és la reixa del sector reservat a les dones; amb visible delectació s'arropa a les malles de la reixa, s'estira i mira des de dalt la sala de pregàries. Aquesta agosarada posició sembla complaure'l, però el sagristà té l'encàrrec de no tolerar la presència de l'animal a la reixa, perquè es podria acostumar a aquest espai i això no es pot consentir a causa de les dones, a qui els fa por. Les raons d'aquesta por no són gens clares. És cert que, a primera vista, l'animal presenta un aspecte espantós, especialment el coll llarg, la cara triangular, els incisius superiors prominents, gairebé horitzontals, i damunt el llavi superior, una sèrie de pèls com crines, llargs, de color clar, que li passen per damunt de les dents i que semblen molt durs..., tot això pot espantar, però ben aviat cal reconèixer que tota aquesta terrorífica aparença no representa cap mena de perill. Sobretot perquè es manté allunyat de les persones, és més esquerp que un animal dels boscos, no sembla lligat a cap altra cosa que a l'edifici i la seva desgràcia personal consisteix sens dubte en el fet que aquest edifici és una sinagoga, és a dir, un indret on temporalment hi ha força animació. Si fos possible d'entendre's amb l'animal, hi hauria almenys la possibilitat de consolar-lo dient-li que la comunitat de la nostra petita vila muntanyenca es va reduït d'un any per l'altre i que prou li costa cobrir les despeses de manteni-

ment de la sinagoga. No és impossible que, d'aquí a poc temps, la sinagoga sigui convertida en un graner o alguna cosa semblant i que l'animal aconsegueixi la calma que avui troba a faltar tan dolorosament.

D'altra banda, només són les dones les qui tenen por de l'animal; als homes els resulta indiferent des de fa molt de temps; una generació l'ha ensenyat a l'altra, ha estat vist tantes vegades, que ningú ja no en fa ni el més mínim cas, i ni tan sols els infants que el veuen per primera vegada se n'estranyen. S'ha convertit en l'animal domèstic de la sinagoga. Per què la sinagoga no hauria de tenir un animal domèstic especial que, d'altra banda, no es troba enlloc més? Si no fos per les dones, amb prou feines se sabria res de l'existència de l'animal. Però ni tan sols a les dones els fa realment por. De fet, seria prou estrany, un dia sí i l'altre també, durant anys i durant dècades, tenir por d'un animal com aquest. Les dones, certament, es defensen dient que l'animal sol estar-se més a prop d'elles que dels homes, i això és exacte. L'animal no gosa de baixar al lloc dels homes, i mai no se l'ha vist al terra de la planta baixa. Si no el deixen enfilar a la reixa, es manté en una alçada equivalent a la paret del davant, on hi ha un ressalt molt estret, amb prou feines de dos dits d'amplada, que recorre tres costats de la sinagoga. Per aquest ressalt, de vegades l'animal s'esmuny d'un cantó a l'altre, però generalment es queda tranquil·lament arraulit en un punt determinat davant les dones. És gairebé incomprendible que pugui utilitzar amb tanta facilitat aquest camí estret, i val la pena veure com, allà dalt, així que ha arribat a un extrem, es gira per tornar enrere. Es tracta, sens dubte, d'un animal que ja és molt vell, però que no dubta a saltar de la manera més atrevida, i sense fallar mai; fa un giravolt dins l'aire i reprèn corrents el seu camí.

Amb tot, després de veure-ho unes quantes vegades, un se n'atipa i no té cap motiu per encantar-s'hi constantment. Ben mirat, però, tampoc no és la por ni la curiositat allò que manté les dones en estat d'excitació. Si s'ocupessin més de les pregàries, podrien oblidar-se completament de l'animal, i així ho farien les dones devotes, si les altres, que són la gran majoria, ho permetessin, però a aquestes els agrada sempre fer-se notar i l'animal els dóna un pretext immillorable per aconseguir-ho. Si poguessin i gosessin, atraurien l'animal encara més a prop, per poder demostrar el

seu esglai encara més. Però en realitat l'animal no fa res per apropar-s'hi; si ningú no l'ataca, es preocupa tan poc de les dones com dels homes. Sens dubte preferiria quedar-se dins l'amagatall on viu durant les hores en què no hi ha culte, probablement en algun forat del mur que encara no hem descobert. Només quan s'inicien les pregàries fa la seva aparició, espantat pel soroll. Vol veure què passa, vol mantenir-se alerta, vol sentir-se lliure, a punt per fugir. És la por la que el fa sortir corrents. Per por fa les seves cabrioles i no gosa d'entornar-se'n fins que no s'ha acabat el servei religiós. Prefereix, naturalment, l'alçària perquè és on se sent més segur, i té les millors possibilitats de córrer per la reixa i el ressalt de la paret, però no s'hi està pas tota l'estona; de vegades també baixa fins on són els homes; la cortina de l'Arca de l'Aliança penja d'una barra de llautó que brilla i que sembla atreure l'animal; s'hi esmuny prou sovint, però quan hi és, s'asseu sempre tranquil. Ni quan és a tocar de l'Arca de l'Aliança es pot dir que molesti. Amb els ulls lluints, sempre oberts, potser sense parpelles, sembla observar la comunitat. Però és ben clar que no mira ningú, sinó que està simplement a l'aguait dels perills pels quals se sent amenaçat.

En aquest sentit, almenys fins fa poc, no semblava gaire més raonable que les nostres dones. Perquè, quins perills ha de témer? Qui té la intenció de fer-li cap mal? No fa potser molts anys que viu completament abandonat a si mateix? Els homes no fan cas de la seva presència i la majoria de les dones se sentirien sens dubte desgraciades si desaparegués. I com que és l'únic animal que hi ha a la casa, tampoc no té cap enemic. D'això se'n podia haver adonat perfectament en el transcurs d'aquests anys. Pot molt ben ser que el servei religiós, amb el seu enrenou, li resulti d'allò més espantós, però es repeteix cada dia en unes proporcions prou modestes, i només s'intensifica els dies de festa, sempre d'una manera regular i sense interrupció; fins i tot l'animal més espantadís s'hi hauria pogut acostumar, especialment si veu que no és el soroll produït per cap perseguidor, sinó un soroll que no l'afecta per res. I malgrat tot, aquesta por! És un record de temps molt remots o el pressentiment de temps a venir? Aquest animal, sap potser més coses que les tres generacions que s'apleguen regularment dins la sinagoga?

Sembla que fa molts anys, així ho conten, van intentar realment d'expulsar l'animal. Pot molt

ben ser, però resulta més probable que es tracti tan sols d'històries inventades. És demostrable, en tot cas, que en altre temps va ser examinada, des del punt de vista de la llei talmúdica, la qüestió de si es podia tolerar la presència d'un animal d'aquesta mena a la Casa de Déu. Es van reunir informes d'uns quants rabins famosos. Els parers estaven dividits, la majoria estava per l'expulsió i la nova consagració de la Casa de Déu, però no costava gaire decretar des de lluny. En realitat, era del tot impossible expulsar l'animal.

*

EL CAÇADOR GRACCHUS

Dos nois eren asseguts sobre el mur del moll i jugaven a daus. Un home llegia el diari sobre els graons d'un monument a l'ombra de l'heroi que brandava el sabre. Una noia omplia el seu cubell a la font. Un venedor de fruita jeia al costat de la seva mercaderia i recorria amb la vista les aigües del llac. Al fons d'una taverna, a través de les obertures de la porta i les finestres badades, es veien dos homes bevent vi. El taverner seia vora una taula a primer terme i dormisquejava. Una barca avançava flotant amb lleugeresa cap al petit port com sostinguda damunt l'aigua. Un home amb brusa blava va baixar a terra i va passar l'amarra per l'anella. Darrere el pilot, dos altres homes que vestien jaquetes fosques amb botons de plata duïen un baiard damunt el qual, tapada per un gran mocador de seda estampat de flors i amb serrell, semblava jeure una persona.

Al moll, ningú no es va preocupar dels nous vinguts, ni quan van deixar el baiard a terra per esperar el pilot, ocupat encara amb els cables; ningú no s'hi va acostar, ningú no els va fer cap pregunta, ningú no se'ls va mirar de més a prop.

El mariner va ser encara retingut uns instants per una dona que va aparèixer damunt la coberta de l'embarcació amb els cabells deixats anar i amb una criatura al pit. Després es va acostar i va assenyalar una casa groguenca, de dos pisos, que alçava les seves línies rectes a l'esquerra, vora l'aigua; els portadors van tornar a aixecar la seva càrrega i la van entrar per la porta baixa, però formada per columnes esveltes. Un noieta va obrir una finestra, just per poder veure com el grup desapareixia dins la casa, i va tornar a tancar-la a corre cuita. Ara també van tancar la porta, que era curiosament treballada en fusta negra de rou-

re. Un esbart de coloms, que fins aleshores havia volat entorn del campanar, va baixar a posar-se davant la casa. Com si a dintre els guardessin l'aliment, els coloms es van aplegar tots davant el portal. Un d'ells va volar fins al primer pis i va picotejar el vidre d'una finestra. Eren unes bèsties de color clar, ben nodrides i plenes de vivacitat. Amb un gest vigorós, la dona de la barca els va llançar un grapat de gra, que ells van córrer a picotejar, i després van volar cap a la dona.

Un home amb barret de copa i una cinta de dol va baixar per un dels carrerons que, en fort pendent, conduïen fins al port. Mirava atentament al seu voltant, tot el neguitejava, el fet de veure unes deixalles en un racó li va fer contraure el rostre. Als graons del monument hi havia peles de fruita, que ell, tot passant, va empènyer cap avall amb el bastó. En arribar a la porta, hi va trucar, alhora que es treia el barret de copa amb la mà dreta, enguantada de negre. La porta es va obrir immediatament; una cinquantena de noiets, arreglats al llarg corredor, van fer una reverència.

El mariner va baixar l'escala, va saludar el senyor, va pujar amb ell al primer pis, li va fer donar la volta a l'entorn del pati encerclat de boniques llotges de formes lleugeres, i seguits dels infants que s'apinyaven darrere d'ells a una distància respectuosa, van entrar tots dos en una freda i gran estança de la part posterior de l'edifici, al davant de la qual no es veia cap altre immoble, sinó tan sols una nua paret de roca negrosa. Els portadors es dedicaven a col·locar i a encendre uns quants ciris a la capçalera del baiard, però amb això no aconseguien que hi hagués llum, sinó que, literalment, no feien altra cosa que espantar les ombres, abans en repòs, i fer-les tremolejar damunt les parets. Havien retirat el mocador que cobria el baiard. Hi jeia un home amb els cabells i la barba salvatgement esbullats i la pell embrunida. Tenia l'aspecte d'un caçador. Jeia immòbil, aparentment sense respirar, amb els ulls tancats, i malgrat tot, només l'ambient indicava que potser era mort.

El senyor es va acostar al baiard, va posar la mà al front del jacent, després es va agenollar i va pregar. El mariner va fer un senyal als portadors perquè abandonessin la cambra, i aquests van sortir i van tancar la porta després de fer fora els infants que s'havien aplegat al llindar. Però al senyor li va semblar que aquest silenci no era encara suficient, va llançar un esguard al mariner, que

el va entendre i es va ficar a la cambra veïna per una porta lateral. Immediatament, l'home del baiard va obrir els ulls, va girar el rostre amb un somriure dolorós cap al senyor i va dir: "Qui ets?" —El senyor, que estava encara agenollat, es va alçar sense cap mena de sobresalt i va respondre: "L'alcalde de Riva."

L'home del baiard va fer un gest d'assentiment, va assenyalar un seient amb el braç estès amb languidesa i va dir, després que l'alcalde acceptés la seva invitació: "Prou que ho sabia, senyor alcalde, però durant els primers moments tinc sempre la memòria buida, el cap em roda i val més que preguntis, encara que ho sé tot. Vostè, probablement, també sap que jo sóc el caçador Gracchus."

"Ben segur", va dir l'alcalde. "Aquesta nit me l'han anunciat. Ja feia estona que dormíem. Cap a mitjanit, m'ha cridat la meva dona: "Salvatore" —és el meu nom— "mira aquest colom que hi ha a la finestra"! Era realment un colom, però gros com un pollastre. Ha volat fins a la meva orella i ha dit: "Demà vindrà el difunt caçador Gracchus, cal que el rebis en nom de la ciutat."

El caçador va fer un gest d'assentiment i va fer passar la punta de la llengua entremig dels llavis: "Sí, els coloms em precedeixen. Vostè creu, senyor alcalde, que m'haig de quedar a Riva?"

"Encara no ho puc dir", va contestar l'alcalde. "És mort, vostè?"

"Sí", va dir el caçador, "com pot veure. Fa molts anys —deu fer realment una enorme pila d'anys—, em vaig estimbar des d'una roca a la Selva Negra —que és a Alemanya— mentre perseguia un isard. Des d'aleshores, sóc mort."

"Però no hi ha dubte que també és viu", va dir l'alcalde.

"En certa manera", va dir el caçador, "en certa manera també sóc viu. La meva barca de morts es va equivocar de ruta, una falsa virada de timó, un moment de distracció del pilot, una desviació a través de la meva meravellosa pàtria, no sé què va passar. Només sé que em vaig quedar a la terra i que, des d'aleshores, la meva barca navega per aigües terrestres. Així, després de la meva mort, jo, que no volia sortir mai de les meves muntanyes, viatjo per tots els països de la terra."

"I no hi té cap part al més enllà?", va preguntar l'alcalde arrufant les celles.

"M'estic sempre", va contestar el caçador, "a la gran escala que hi puja. Em passejo constant-

ment per aquesta escalinata d'amplària infinita, ara amunt, ara avall, ara a la dreta, ara a l'esquerra, sempre en moviment. El caçador s'ha convertit en una papallona. No rigui." "No ric", es va defensar l'alcalde.

"Molt raonable", va dir el caçador. "Estic sempre en moviment. Però quan prenc l'embranchida més forta i veig que ja brilla la porta allà dalt, em desperto dins la meva vella barca miserablement estancada en qualsevol de les aigües terrestres. L'error de base que va suposar la meva antiga mort m'envolta amb un somriure sarcàstic dins la meva cabina. Júlia, la dona del mariner, truca i em porta fins al meu baiard el beuratge del país la costa del qual resseguim. Estic ajagut en un catre de fusta —no fa cap goig contemplar-me— amb un sudari brut. Els cabells i la barba se m'esbullen en uns manyocs grisos i negres, les cames me les cobreix un gran mocador de dona, de seda, estampat de flors i amb un llarg serrell. Tinc al capçal un ciri d'església que em dóna llum. Davant meu, a la paret, hi ha una petita imatge. Pel que sembla és un bosquimà que m'apunta amb una llança i que s'amaga tant com pot darrere un escut amb unes pintures imponents. A les embarcacions s'hi solen trobar representacions estúpides, però aquesta és una de les més estúpides. D'altra banda, la meva gàbia de fusta és totalment buida. Per una escotilla de la paret lateral entra l'aire càlid de les nits del sud i sento el xoc de l'aigua contra la vella barca.

Aquí jec d'ençà que, quan era el caçador Gracchus encara en vida, allà a la meva terra de la Selva Negra, vaig perseguir un isard i em vaig estimar. Tot va anar com havia d'anar. Vaig córrer, vaig caure, vaig perdre la sang en un congost, vaig quedar mort i aquesta barca se m'havia d'endur al més enllà. Encara recordo amb quina alegria em vaig estirar en aquest catre per primera vegada. Les muntanyes mai no m'havien sentit cantar com aquestes quatre parets, aleshores encara en ombra...

M'havia agradat viure i m'agradava morir. Fel·liç, abans de pujar a bord, vaig llençar ben lluny de mi totes les rampoines: la bossa de la pólvora, el fusell, el sarró per a la caça, tot allò que sem-

pre havia dut amb tant d'orgull, i em vaig endossar la mortalla com una noia el vestit de noces. Jeia aquí dins i esperava. I va arribar la desgràcia.

"Una trista sort", va dir l'alcalde alçant la mà com per conjurar la malastrugança. "I d'això, vostè no en té cap culpa?"

"Cap", va dir el caçador. "Jo era caçador, hi ha cap culpa, en això? M'havia instal·lat com a caçador a la Selva Negra, on aleshores encara hi havia llops. Em posava a l'aguait, disparava, encertava, escorxava, on és la culpa? La meva feina era beneïda. Em deien "el gran caçador de la Selva Negra". On és la culpa?"

"No sóc qui per decidir-ho", va dir l'alcalde, "encara que a mi tampoc no em sembla que hi hagi cap culpa. Però aleshores, de qui és la culpa?"

"Del mariner", va dir el caçador. "Ningú no llegirà mai això que escric, ningú no vindrà a ajudar-me; ni que s'hagués imposat com a deure venir-me a ajudar, restarien tancades les portes de totes les cases, tancades totes les finestres, tothom es ficaria al llit, tapant-se ben bé el cap amb els llençols, tota la terra seria un dormitori. I això és ben lògic, perquè ningú no sap res de mi, i si sabessin alguna cosa de mi, tampoc no sabrien en quin lloc em trobo, i si sabessin en quin lloc em trobo, tampoc no m'hi sabrien retenir, i no sabrien per tant com ajudar-me. La idea de voler-me ajudar és una malaltia i és al llit on s'ha de curar.

Ho sé i per això no crido per demanar ajuda, fins i tot quan, en determinats moments, hi penso amb molta força, incapaç com sóc de dominar-me, per exemple ara mateix. Però per foragitar aquests pensaments en tinc prou mirant al meu voltant i representant-me a mi mateix en aquest lloc on sóc i on —ho puc ben afirmar— habito des de fa segles."

"Extraordinari", va dir l'alcalde, "extraordinari... I ara, es pensa quedar amb nosaltres a Riva?" "No en tinc ni idea", va dir el caçador somrient i posant la mà al genoll de l'alcalde per impedir que la seva broma l'enutgés. "Sóc aquí, no sé res més ni puc fer res més. La meva barca no té timó, navega a mercè del vent que bufa a les regions més insondables de la mort."

1870-1871

1872-1873

1874-1875

1876-1877

1878-1879

1880-1881

1882-1883

1884-1885

1886-1887

1888-1889

1890-1891

1892-1893

1894-1895

1896-1897

1898-1899

1900-1901

1902-1903

1904-1905

1870-1871

1872-1873

1874-1875

1876-1877

1878-1879

1880-1881

1882-1883

1884-1885

1886-1887

1888-1889

1890-1891

1892-1893

1894-1895

1896-1897

1898-1899

1900-1901

1902-1903

1904-1905

Josefina Llauradó

La noia que bufava angelets

Dibuix: Rita Culla

De petita, ja m'agradava bufar angelets. M'ajupia molt arran de la flor globulosa, l'agafava amb molta cura i amb una estrebada curta trencava la tija que deixava anar un parell de gotetes de llet de bruixa. Després m'alçava i bufava, a poc a poquet, sobre la corol·la estufada, plena d'angelets. De mica en mica, tots s'enlairaven i voleiaven i jo els seguia amb uns ulls plens de goig. No desitjava cap altra cosa que veure'ls lliures per anar onsevulla que vagin els angelets. El cel era blau i feia sol; les orenetes xisclaven; endins del bosc se sentia el cucut que cantava, i, si bufava el vent, tot s'omplia de l'olor que feien els arbres.

—Has de demanar un desig! —deia el meu amic.

Potser per això aquella pintura m'agradava tant. Representava una noia que bufava angelets, com feia jo: una noia jove que, asseguda al terra d'un prat amb l'esquena repenjada contra una tanca feta amb troncs de vern, s'entretenia bufant la flor seca d'un apagallums. La pintura estava penjada a la sala de la casa pairal dels avis i a mi m'agradava de mirar-la. Això s'esdevenia a l'estiu, per vacances. Després de dinar, mentre els pares i els avis feien un cafetó, jo m'escapolia escales amunt i m'asseia sobre la caixa de núvia de la rebesàvia que estava arambada a la paret, davant per davant d'aquell quadre. Era tan menuda que no tocava de peus a terra. Era una criatura i vivia sense poder discernir els límits entre una realitat concreta i una altra de diferent: els pares i els avis eren al menjador fent-la petar; jo era a la sala mirant la noia de la pintura; ella s'estava en un herbassar bufant angelets; el meu amic, un vailet com jo, però que ningú més podia veure, m'esperava cada matí al pedris, ran de porta, i m'acompanyava al bosc on jugàvem a botiguetes, i jo participava de tots aquells mons que s'unien formant diferents dibuixos en el mateix canemàs.

La noia de la pintura anava endiumenjada: duia un vestit de vellut negre amb floretes blanques, un cinturó daurat, sabates de tailet i mitges negres molt gruixudes. Vaig pensar que anava massa mudada per seure enmig d'un prat.

—Hola! —vaig dir-li— què fas?

—Demano un desig?

—Quina mena de desig? —vaig preguntar i, de seguida, vaig sentir un deix de tristor en el silenci que hi va haver per resposta.

Sense badar boca, vaig saltar al terra i gairebé de puntetes vaig anar al menjador a refugiar-me a la falda de ma mare. Amb el cap repenjat contra el seu pit, sentia la conversa dels adults llunyana, com el silenci de la noia que bufava angelets.

—La noia està trista —vaig dir.

—Quina noia? —em preguntà ma mare.

—La noia del quadre.

Em va acaronar el cap i em va fer un petó als cabells.

—Tens tanta imaginació...

Al vespre, després de sopar, la mare em va dur al llit. Era un llit vell i ample, amb un capçal fet de barrots de fusta amb tot de foradets rodons fets pels corcs. Vam resar a l'àngel de la guarda, em va fer un petó al front i se'n va anar. Jo aviat em vaig adormir i vaig somiar: el meu amic era dins del somni. Érem a l'herbassar que hi ha a tocar de casa, a tramuntana. Enmig la florida blanca de la ravenissa, dels esquitxos lilosos de l'escabiosa i de la menudalla groga del lot, jo cercava flors seques d'apagallums per enlairar-ne els angelets. Ell caminava darrere meu i m'anava dient:

—Demana un desig, has de demanar un desig!

Em vaig recordar de la noia que bufava angelets. Aleshores, em vaig girar i li vaig dir: "La noia del quadre ha demanat un desig." I mentre enraonava, vaig sentir una remor, com si fos la creixent d'un riu i vaig veure la por al seu esguard. De sobte va arrencar a córrer cames ajudeu-me, allunyant-se de mi, mentre una onada d'aigua que duia presonera la claror fosca d'un cel de tempesta l'empaitava. Tot plegat feia molta basarda. Al l'endemà al matí em vaig llevar d'hora i vaig córrer al prat, vaig arrencar una flor plena d'angelets i abans de bufar vaig demanar un desig:

—No vull somiar mai més aquestes coses.

Van passar els anys, vaig créixer, em vaig fer gran i vaig tornar al mas, a la casa pairal dels avis, al paradís mai perdut de la meva infantesa. Havia rebut una carta de la Direcció General de Patrimoni i havia quedat amb un tècnic que vindria a catalogar el quadre de la noia que bufava angelets: era un Ring, un autor danès de renom. Sola, enmig les parets de pedra, enmig d'aquelles estances amples i fresques, que feien olor de pols i flaire d'herba tendra posada a assecar, allà dins, vaig sentir que enyorava el meu amic. Vaig anar a la sala i em vaig fixar en la noia del quadre: per què feia aquell posat melangiós mentre s'entretenia bufant angelets? Vaig obrir finestres i porticons i vaig deixar que la llum del dia i que l'olor que duia el vent, que jugava a fer ballar la civada, entressin dins de casa. Vaig tornar a mirar la pintura, estudiant-la: volia saber què li passava a la noia; volia retrobar el meu amic, i volia esbrinar què significava aquella onada d'aigua i foscó que l'havia empaitat i que l'havia allunyat de mi. Tot se'm barrejava, però d'alguna manera sentia que ell i jo, la noia dels angelets i l'onada d'aigua, tot plegat formava part d'una mateixa realitat. Necessitava posar una mica d'ordre a aquell caos de sensacions.

Què és l'art? ¿Pot ser que sigui l'expressió simbòlica d'una història, que es reflecteix a través del model o del paisatge que contemplen els ulls de l'artista, i que ell mira d'explicar a través de l'obra?

Em vaig apropar al quadre. Darrera una pàtina de pols molt prima, la noia tenia el mateix posat melangiós de sempre. Vaig anar a seure damunt la tapa de la caixa de núvia tal i com havia fet quan era menuda. Una falena d'ales blanques reposava, morta,

sobre la fusta fosca, vaig bufar per fer-la caure a terra, sense tocar-la: no volia prendre-li el polsim de les ales que la feia bella més enllà de la vida.

Asseguda davant la pintura vaig contemplar aquella noia una bona estona: era jove, però tenia la pell una mica esblaimada, semblava que estigués enyorada. Allà s'estava, asseguda al terra, tal i com l'artista l'havia pintada, repenjada contra la tanca de fusta fent voleiar angelets, amb aquell posat trist i melangiós, sense il·lusió. Vaig recordar la tristor que es desprenia del silenci, aquell dia llunyà, quan li vaig preguntar quin desig havia demanat. Em vaig alçar i vaig anar fins a la pintura, amb el tou del dit vaig acaronar-li el rostre: vaig notar el tacte encartonat de la tela, la pols, i... altra vegada aquella tristor.

Vaig anar a baix, a la cuina. Em vaig asseure a l'escó, vell, ennegrit pel temps, davant la llar de foc apagada i em vaig posar a plorar: havia deixat que aquell sentiment seu, se'm fes fort dins del cor.

—Es pot saber per què ploro?

—Plores perquè ell no hi és —em va dir una veu llunyana que m'eixia de l'ànima.

Qui era "ell"? El meu amic o bé l'enamorat de la noia del quadre? Fos qui fos, jo no podia pas aturar el corrent de llàgrimes. No sé quanta estona vaig estar allà asseguda, a les fosques, en la frescor de la cuina, plorant a cor que vols fins que vaig sortir fora a plena llum del dia. Dreta al llindar, sota la dovella, vaig acalar els ulls per mirar el pedrís on ell m'havia esperat els matins. Ara estava buit. Una sargantaneta amb vestidet de plata, s'esmunyia a cuita-corrents per entre les juntes de pedra. Vaig caminar fins a l'herbassar, les herbotes que creixien salvatges davant de casa em feien pessigolles a la pell de les cames. A tocar del canaró vaig veure tota una estesa de flors seques amb la corol·la plena d'angelets. Vaig collir-ne una, vaig tancar els ulls i vaig demanar un desig: "Si us plau, vull que torni...". Vaig bufar i els angelets s'envolaren. Jo somreia mentre veia com s'allunyaven lentament cap al bosc de pins, alzines i pinastres.

De nit, al llit, vaig somiar. En el somni, ell, el meu amic, sortia del bosc i venia cap a casa, però ja no era un nen també havia crescut. Jo l'esperava dreta a l'altra banda del canaró, amb els ulls lluents com miralls d'il·lusió. Un pic vam ser a tocar, vam abraçar-nos.

—On has estat aquests anys?

—Aquí mateix, però tu no em cridaves.

Me'l vaig mirar i els ulls se'm van negar.

—Estàs trista per l'aigua —em va dir.

Estàvem agafats per les mans i vaig sentir que el terra s'esllavissava i que ell queia avall. Vaig sentir una mena de clapoteig, jo també vaig caure. L'herbassar s'havia transformat en un mulladiu fosc ple d'arrels d'arbres. Em vaig poder agafar al tronc d'una prunera borda que creixia ran del prat, mentre sentia com l'aigua s'empassava el meu amic fent un sorollàs que feia pensar en un monstre gegant en-

golint. Tenia por, el cor em batejava fort, em colpejava el pit i em feia mal. Vaig tancar els ulls i vaig desitjar que tornés la terra i que se n'anés l'aigua. Enmig de la por, dels batecs esvalotats que em feia el cor i de la fressa d'aquella aigua vaig sentir la seva veu: "Les golfes!" va dir i em vaig despertar.

Vaig obrir els ulls. Tenia un nus d'angoixa enmig del pit. Estava molt espantada. El meu amic havia desaparegut dins de l'aigua: "Les golfes!", havia dit. Sense pensar-m'ho dues vegades, vaig saltar del llit. Em vaig posar la bata damunt el pijama i obrint tots els llums em vaig enfilar escales amunt cap a les golfes. La porta de fusta estava tancada amb una ficel·la de cànem, la vaig obrir amb facilitat. Allà dins no hi havia llum elèctrica, m'hi veia gràcies a la claror que entrava per la porta de l'escala. Vaig passar dins i vaig obrir el porticó vell de la finestra. Vaig sentir llunyà el xut de la xibeca mentre una claror de lluna il·luminà l'estança amb llums de somni. Vaig veure un balanci de fusta molt tronat que hi havia davant d'una calaixera esbucada, repenjada al balanci hi havia una tela sense marc. La vaig agafar: era plena de pols i teranyines. La vaig girar per mirar-la: pinzellades de por i de foscor. Me la vaig emportar a baix cap a la cuina. La vaig posar damunt la taula i amb un drap vell de cotó, un drap de ratlles blanques i blaves de roba de matalàs, vaig començar a treure-li la brutícia. Una aranyeta petita de color verd va fugir de l'amagatall que li oferia el bastidor i va travessar la taula corrents: "L'aranyeta de la sort" — vaig pensar.

Net de pols, vaig posar aquell quadre del dret i del revés, no sabia com es mirava, només veia pals i branques... En un angle vaig trobar el nom de l'artista, L. A. Ring, i la data d'execució l'any 1893. Al dors de la tela hi havia escrit el lema: "Troncs de vern." Vaig deixar aquell oli damunt del marbre, repenjat contra les rajoles blanques de l'aigüera i me'l vaig mirar. El cor em va fer un salt: el color fosc de l'aigua em recordava la foscor de l'aigua que havia engolit el meu amic. Vaig pensar en la noia que bufava angelets i vaig pujar a la sala. Em vaig apropar a la pintura i vaig buscar la signatura, volia saber si era del mateix any. Vaig resseguir la tela amb els ulls ben oberts i no vaig poder trobar el nom de l'artista enlloc. Aleshores el vaig despenjar i el vaig girar del revés. Allà estava: el nom, el lema i la data en què Ring el va pintar. Va ser el 1898. Primer va fer el quadre dels troncs de vern i després el de la noia que bufava angelets. Quina mena de relació hi havia entre aquelles obres? Vaig badallar, tenia son. Vaig deixar estar les dues teles repenjades a la paret i vaig tornar al llit. Em vaig adormir de seguida. I vaig somiar: aquesta vegada asseguda al prat, ran del mas, hi havia la noia del quadre.

—Vine —va dir tot estirant el braç cap a mi amb la mà oberta.

Sense pensar-m'ho dues vegades, vaig anar al seu costat. Tan bon punt li vaig donar la mà tot el

paisatge es transformà: aquell herbassar ja no era el que hi havia ran de casa; ara estava en un altre indret, no em feu dir on, al costat de la noia del quadre. Ella em mirava i en aquell precís moment, tot i mantenir la consciència del meu jo, vaig sentir que era ella: em vaig trobar dintre seu. Vaig arrencar a córrer, sentint-me estranya, diferent. Corria, reia i era feliç, vaig davallar, alegre com un picarol, pel terreny rost del pradal fins arribar al llindar d'un bosc. Assegut sota un bedoll, menjant avellanes hi havia el meu amic, el seu promès. En veure'm córrer cap al seu encontre, s'alçà de sota l'arbre. Ens vam mirar, ens vam abraçar i vam riure.

—No m'atrapes! —vaig dir, mentre em desfeia de les seves mans i m'endinsava cap al cor de l'arbreda sota l'alegre bellugadissa de les fulles dansaires. Vaig arribar fins a un rierol. Ran de la riba, m'encalçà. Em va abraçar la cintura i vam rodolar junts per terra, fent-nos pessigolles, rient. Després ens vam besar i ens vam quedar molt quiets abraçant-nos, en silenci, sentint la música dels cors que bategaven a contratemps... Ens vam alçar i donant-nos la mà vam anar passejant per la riba. Caminàvem, per entre frondes de falguera, paraigües oberts de cues de cavall i flors blanques. Passàvem sota l'ombradís dels verns que sentíem respirar com si no fossin només arbres. Vam arribar a un estany ombrívol com aquell que Ring havia plasmat en l'oli que havia trobat a les golfes. Allí, els verns enfonsaven un tou d'arrels en les aigües fosques que amb prou feines si reflectien una micona de cel. Ell em va abraçar fort i començà a petonejar-me d'una manera que feia que jo desitges que no s'acabés mai. Fent un esforç, li vaig tapar els ulls amb les mans i li vaig dir fluixet a cau d'orella:

—Juguem a cuita a amagar! Tanca els ulls!

Va tancar els ulls mentre jo m'allunyava de puntetes per amagar-me. Em vaig ajupir darrere una mata bonica de llentiscle i allà em vaig quedar estona i més estona perquè ell no em venia a buscar. Mentre l'esperava, recordo haver sentit un bategar sord d'ales, el xiscle d'un rascló i enrenou dins de l'aigua. Quan em vaig haver atipat d'esperar-lo, vaig sortir de l'amagatall i vaig començar a cridar-lo, però en comptes de la seva veu, cada vegada em responia un glu-glu d'aigua.

De bell nou, vaig tornar a ser jo. Estava enmig del prat, sola, prop de casa. Vaig sentir remor de passes i d'aigua: era el meu amic que corria empaitat per aquella onada.

—Demana un desig! Corre, demana'hi!

Em vaig despertar. La llum del sol entrava per les escletxes dels porticons i il·luminava la cambra, els moixons cantaven: Que somnis! —vaig pensar.

A la cuina, mentre esmorzava pa torrat, untat amb mantega, que anava sucant dins del bol de terrissa de cafè amb llet, tenia en ment el quadre fosc dels troncs de vern i sentia una mena de basarda en imaginar el meu amic, tot sol, sota l'aigua estancada. No em vaig poder acabar l'esmorzar, altra volta sentia aquell nus a la boca de l'estómac. Vaig sortir a fora a

estirar una mica les cames. Vaig caminar fins a l'herbassar on, en el somni, m'havia trobat amb la noia del quadre. Vaig recordar la seva alegria al costat del promès. Vaig picar a terra amb un peu: desitjava que allò no hagués passat; desitjava que el meu amic no hagués estat engolit per l'aigua. "Demana un desig!" —vaig recordar les paraules. Vaig buscar amb la mirada una flor plena d'angelets. N'hi havia moltes, en vaig triar una i la vaig collir:

—Vull que el que s'esdevingué ran d'aigua, no hagi estat.

Vaig bufar i els angelets amb la llavoreta penjant s'envolaren dolçament, enllà, cap al bosc. Mentre s'allunyaven jo els esguardava i repetia molt fluixet: Si us plau, feu que no hagi estat. Feu que no hagi estat. Si us plau, si us plau...

Vaig tornar cap a casa i em vaig quedar una estona asseguda al pedrís sentint la carícia del vent i l'escalfor del sol damunt la pell i l'ànima. Vaig pensar en totes les vegades que el meu amic m'hi havia esperat i vaig sentir com l'enyorava. Vaig començar a plorar i mentre plorava mirava el paisatge: la civada que es gronxava, les flors de colors que creixien en l'herbassar, les capçades verdes dels pins i pinastres, un noi en l'ecotó que venia de dret cap a casa... Un noi? Ep! D'on havia sortit? Em vaig alçar de pressa i em vaig eixugar les llàgrimes. Tot el paisatge reia. Davant del meu nas, de dues en dues, les papallones juguinejaven; veia caminar atrafegades les formigues portant llavoretes per entre els brins d'herba, i, els saltamartins que vestits de colors torrats feien bots d'aquí cap allà. Tot era un esclat de vida. Ell avançava. El vent bufava suau, movia les fulles de la prunera que creixia davant de casa i feia voleiar alguna fulla, el pètal blanc, gairebé transparent, d'una flor, granets de pòllen, una pellofa d'avellana... i el vent em va deixar a la mà un angelet.

Vaig veure que no tenia la llavoreta i vaig pensar que venia a dir-me que s'havia acomplert el meu desig. "Quina bestiesa!", vaig pensar.

—Hola! Sóc de Patrimoni.

Tenia el noi davant del nas, com se semblava al meu amic!

Em va donar la mà i després una tarja.

—Hola! Què tal?

—No ens havíem vist abans?

—Sí, en somnis —vaig dir i em vaig posar a riure, ell també va riure. Vinc a veure el quadre.

El vaig fer entrar a casa i vam pujar dalt, al primer pis, a la sala. Les dues pintures eren a terra, repenjades a la paret.

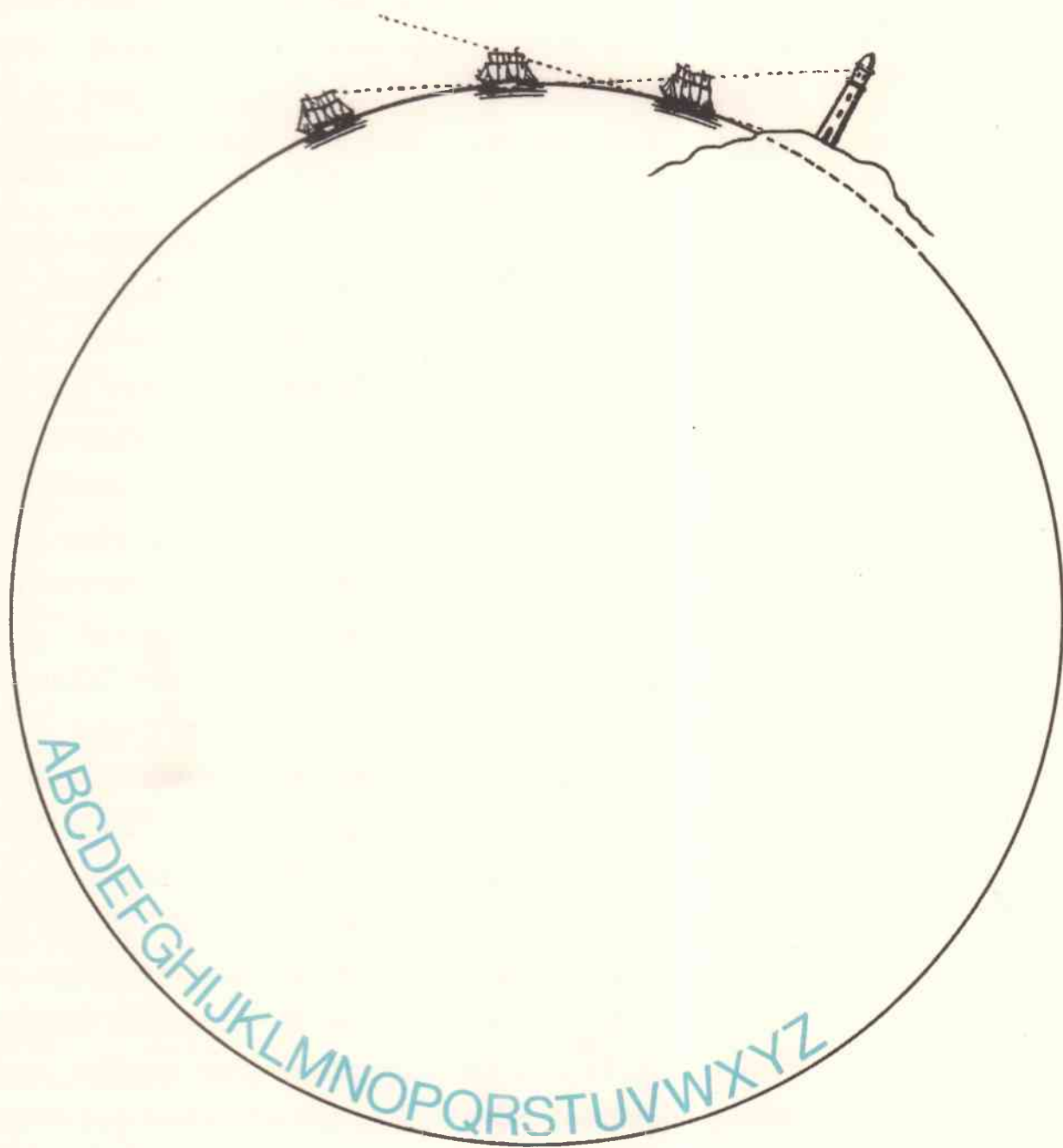
—És aquest i el del costat també és un Ring —vaig dir assenyalant tots dos quadres, i tot seguit vaig fer un crit.

Mirava el quadre de la noia, ara era diferent: ella, com sempre, estava asseguda a terra, repenjada a la tanca, bufant angelets, però tenia dues rosetes a les galtes i el seu vestit no era negre, era vermell.

A l'altra banda de la tanca, hi havia el meu amic, el seu promès, repenjat de braços menjant avellanes, contemplant-la molt somrient.

Josep Ramon Recordà

Les 10 millors obres literàries catalanes del s. XX

Brossa

Amb motiu del canvi de segle, el suplement "Quadern" del diari *El País* va demanar a 35 escriptors, crítics, historiadors i intel·lectuals catalans que escollissin els cinc millors llibres del segle xx en català. Aquesta "enquesta" només va ser contestada per 23 personalitats que, com és lògic tractant-se de literatura, van mostrar una total dispersió: van votar 59 obres de 35 autors diferents.

L'any següent la revista *Serra d'Or* feia una enquesta similar per conèixer les obres catalanes més importants del segle passat en els diferents gèneres literaris.

Un cop fet el recompte d'aquells crítics i historiadors ha sortit la llista que podreu veure a continuació. Com és lògic, tampoc és la llista que hom hauria fet, però no hi ha dubte que són deu obres molt importants i que sens dubte romandran en la nostra història.

Cal advertir que no es votava deu escriptors sinó deu obres, i també fa bo de constatar que a més de Pla, Riba, Sagarra, Rodoreda, Ferrater, Carner, Coromines, Espriu, Eugeni d'Ors i Foix encara n'hi podríem afegir uns altres deu escriptors de gran talla: Joan Maragall, Víctor Català, Guerau de Liost, Miquel Costa i Llobera, Joan Salvat-Papasseit, Llorenç Vilallonga, Joan Alcover, Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés, Martí de Riquer... I tots convindríem a afegir-ne encara deu més: Ferran Soldevila, Jaume Vicens Vives, Marià Manent, Joan Sales, Joan Oliver, Pere Calders, Joan Vinyoli, Agustí Bartra, Joan Brossa, Miquel Martí i Pol. O aquests cinc narradors actuals: Baltasar Porcel, Jesús Moncada, Carme Riera, Jaume Cabré, Quim Monzó. En fi, la llista encara es podria allargar perquè ens falta perspectiva històrica per analitzar el darrer terç del segle xx. Ara, el que sí que es constata és que la literatura catalana del segle xx està a l'alçada de les millors literatures occidentals. És una literatura d'una gran qualitat, com la dels grans països europeus; és tan important que ningú la pot menysprear ni negar-li un gran futur...

El quadern gris

de Josep Pla

Josep Pla i Casadevall (Palafrugell, 1897-1981) va publicar *El quadern gris* l'abril del 1966, quan tenia 69 anys. En realitat, es tracta d'un dietari que comença el 8 de març del 1918, quan una epidèmia de grip va fer tancar la universitat de Barcelona on Pla estudiava Dret, fins al 15 de novembre del 1919, quan decideix acceptar l'encàrrec del director de "La Publicidad" per anar-se'n a París de corresponsal d'aquell diari.

Les dues dates, segons ha escrit el crític literari Lluís Bonada ("*El quadern gris*", de Josep Pla, Empúries, 1985), són falses: la universitat de Barcelona es va clausurar set mesos després del que va dir Pla, el 12 d'octubre del 1918, i Pla va viatjar a París com a corresponsal de l'esmentat diari el 17 d'abril del 1920. Això demostra que, com acostuma a ser habitual en tots els dietaris, *El quadern gris* va ser molt retocat abans de la seva publicació com a primer volum de les seves Obres Completes, el 1966.

El quadern gris, doncs, no és una obra d'un escriptor principiant sinó d'un escriptor madur que agafa com a excusa un dietari esbossat el 1918 per explicar-nos les seves vivències i observacions realitzades en el seu poble al llarg d'un any i mig. Per això, més que un dietari molts el consideren una autobiografia, o millor unes memòries, que és el que en el fons és tota l'extensa obra planiana.

Deixant de banda, doncs, el rigor històric, la realitat és que aquesta obra és una autèntica meravella perquè Pla aconsegueix fer realitat allò que els clàssics deien que havia de tenir tota obra d'art: instruir i divertir.

I no hi ha dubte que els milers de pàgines que va escriure Josep Pla al llarg de la seva dilatada vida ens van distreure, ens van instruir i ens van fer passar estones molt divertides. Llegir Pla és

tot un goig per als sentits. Quan ens descriu els seus contemporanis —els cèlebres *Homenots*—, o bé els paisatges de la Costa Brava, els de la Catalunya interior, els de l'estranger, els seus paisatges propers, o fins i tot quan ens parla de gastronomia o d'un arbre mil·lenari tan nostrat com l'olivera, aconsegueix emocionar-nos pels sentiments que transmet i per l'extraordinària qualitat de la seva prosa, tan senzilla com allunyada dels artificis retòrics. En aquest sentit, l'obra de Pla és escrita sempre amb un estil clar i amè. Pel que fa al vocabulari, l'autor busca sempre la paraula que pot resultar més familiar a qualsevol lector i refusa l'arcaisme, el cultisme, el neologisme i el localisme dialectal. La sintaxi respecta l'esperit de la llengua parlada.

Pel que fa a la predilecció de Pla pel paisatge Joan F. Ràfols ha afirmat que Pla és un home adolorit davant del món. Ell voldria un consol que el món li pogués donar per al seu inesborrable, permanent dolor. I aquest consol no l'ha sabut trobar encara dintre l'espècie humana. Del món ultraterrestre, ell se'n malfia i no el cerca allí tampoc. Només li queda el consol del paisatge i el de la figura humana lligada al paisatge.

El seu pragmatisme exacerbada el va acabar convertint en un conservador a ultrança, cosa que el va distanciar de les noves generacions que no entenien ni acceptaven el seu conformisme davant el franquisme. Però aquest conservadorisme va ser sempre molt personal ja que es basava en l'escepticisme i el pessimisme davant de la condició humana. El seu realisme peculiar el portava a considerar ingenu qualsevol tipus d'idealisme.

Allò que Pla va desitjar sempre era ser entès per la seva gent. I a fe que ho va aconseguir. Llegir *El quadern gris* o la resta dels seus dietaris, *Les hores*, *Notes disperses*, o *Notes del capvesprol*, entre altres títols, constitueix un dels grans plaers que ens pot proporcionar la literatura.

"Diccionari Etimològic..."

de Joan Coromines

En aquesta relació dels 10 millors llibres catalans apareguts al segle XX hi ha unes quantes sorpreses. Una d'elles és que molts crítics i historiadors n'hagin elegit obres filològiques com ara el dic-

cionari de Pompeu Fabra o el que van elaborar Mn. Antoni M. Alcover i Francesc de Borja Moll. No ens ha d'estranyar si ens aturem a pensar per quines vicissituds ha passat la nostra llengua, sobretot amb l'intent de genocidi que ha patit d'ençà del 1714, i molt especialment durant la dictadura franquista.

Per això les obres del filòleg Joan Coromines i Vigneaux (Barcelona, 1905-Pineda de Mar, 1997), bàsicament el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* i també l'*Onomasticon Cataloniae*, són considerades úniques i modeliques en tot el panorama de la filologia romànica.

Joan Coromines, fill de l'escriptor i polític Pere Coromines, va destacar des de ben jove pels seus estudis de filologia. Va ser deixeble de Pompeu Fabra i de Josep M. de Casacuberta pels quals va sentir sempre una profunda veneració. En acabar la guerra civil i en constatar que el franquisme tenia com a principal objectiu la desaparició per sempre més de la llengua catalana, Coromines va reaccionar d'una forma peculiar: es va jurar a si mateix que si hi havia qui volia acabar amb el català ell faria tot el contrari: dedicaria la seva vida a fer del català la llengua més estudiada del món. I ho va aconseguir gràcies al seu profund coneixement de totes les llengües romàniques, a la seva tenacitat i al fet que va viure molts anys, més de noranta. Josep Pla referint-se a Joan Coromines sempre afirmava que aquest autor era el català que més havia treballat en tota la nostra història. S'hi hauria d'afegir que, a l'igual que Pompeu Fabra, van aconseguir fer realitat el somni de tota una vida.

El primer volum del *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* es va publicar el 10 de febrer de 1980. Hi col·laboraven Joseph Gulsoy i Max Cahner, així com Carles Duarte i Àngel Satué. Les primeres paraules del prefaci redactat per Joan Coromines són: "Aquesta és l'obra de tota una vida. Des de 1922, data de les primeres notes preses amb aquest objecte, no he parat mai de dedicar-m'hi en forma creixent. La meua vida, i la vida de la col·lectivitat, em van anar obligant a una infinita sèrie de tombs i marrades que m'apartaven de la dreta línia d'aquesta obra. Però jo m'hi tornava, i el llibre en certa manera es revenjava, engruixint i amplificant tots dos el tresor d'idees i d'informacions destinades a la meua obra de sempre".

El novè i darrer volum es va publicar el mes de març del 1991. O sigui es va trigar onze anys a editar nou gruixuts volums dedicats a investigar l'origen, l'evolució, la història del català. Aquest és un llegat que cap altra llengua romànica té, ni la italiana, ni la francesa, ni la castellana, malgrat el nombre de parlants, els diners, els mitjans, la força d'un estat i de la Real Academia de la Lengua...

El professor Joan Solà s'ha referit al Diccionari afirmant que "constitueix una de les grans obres filològiques no sols del català, sinó de les llengües romàniques de tots els temps". La incorporació del mot *complementari* dins el títol del *Diccionari* té l'origen en el fet que, com s'indica al prefaci: "Aquest és un diccionari que complementa en molt els reculls lexicals anteriors; i això, encara més que en mots nous, consisteix en nous significats i en dades de totes classes referents a la vida i ambient de les paraules."

En definitiva aquest singular *Diccionari* és un monument impressionant que reflecteix, a partir d'una enorme quantitat de dades i d'un savi criteri d'interpretació, l'origen i la història de totes les paraules de la llengua catalana.

Memòries

de Josep M. de Sagarra

Josep Maria de Sagarra i de Castellarnau (Barcelona, 1894-1961) ha estat un dels escriptors catalans més complets i populars del segle XX ja que va excel·lir en tots els gèneres literaris. La seva poesia és meravellosa, molt ben executada tècnicament i alhora llargament acceptada pel públic, sobretot els poemes narratius i les cançons de caire popular. Recordem que quan va estrenar el "Poema de Nadal" al Palau de la Música Catalana el local es va omplir de gom a gom i va quedar tanta gent al carrer que l'endemà se'n va haver de fer una altra lectura. ¿Quin altre poeta ha aconseguit un èxit d'aquesta magnitud?

Sagarra és sobretot un home de teatre que va escriure multitud d'obres d'un èxit popular extraordinari: *Rondalla d'esparvers* (1917), *La corona d'espines* (1930), *L'hostal de la Glòria* (1931), *El cafè de la marina* (1934), etc.

Però també va obtenir un gran ressò com a prosista en tots els apartats, amb els seus articles a *La Publicitat* i *Mirador*, amb les seves novel·les sobretot *Vida privada* (1932) i el llibre de viatges *La ruta blava* (1936-1937). També va excel·lir com a traductor sobretot de Shakespeare i de la *Divina Comèdia* de Dante.

Finalment cal destacar les seves *Memòries* (1954) perquè només per aquest llibre ja mereix un lloc d'honor en la literatura catalana del s. XX.

En el pròleg Sagarra diu que s'ha decidit a escriure-les com un homenatge al seu pare, ja que el 1953 s'acomplia el centenari del seu naixement i també al fet que ell mateix feia 60 anys, una edat ja prou respectable com per pensar a fer balanç de la seva vida. L'autor diu que vol escriure un llibre amable, que no fereixi a ningú, i alhora decent de cap a peus: "Procuraré que l'amenitat broti de l'esforç de la ploma, i no de la virulència del tema".

Hi ha dues coses que singularitzen aquest lli-

bre, l'una és que la seva prosa és una autèntica meravella i tot un model literari, i l'altra que les *Memòries* consten de cinc parts, la primera de les quals, "Cendres i ànimes", no és gaire freqüent en aquest tipus d'obres ja que és una llarguíssima i documentada història dels seus avantpassats. Sagarra hi dibuixa la crònica de la seva família que es remunta al 1524 i és originària de Verdú (Urgell). No és gens habitual que un autor que vol escriure les seves memòries comenci per explicar a bastament la història de fins a deu generacions de la seva nissaga.

La segona part, "La matinada", ja s'adiu més amb el que són unes memòries convencionals, ja que ens hi explica el seu naixement i la seva infantesa, així com els estiuajos a Santa Coloma de Gramenet i la coneixença enlluernadora de Jacint Verdaguer a qui sempre va considerar com "l'home de més transcendència dins l'aventura espiritual del meu país".

El capítol següent, "Entre Ariel i Caliban" passa revista als seus anys d'estudiant de Dret i a la descoberta de la Barcelona cosmopolita i brillant amb els establiments de luxe i les penyes culturals de l'Avenç i l'Ateneu on coneix Carner, Guerau de Liost, Maragall, Eugeni d'Ors i tants d'altres escriptors per qui sentirà una estima especial.

A "Les fèrtils aventures" Sagarra ens explica els seus viatges per Itàlia i París. Són els anys de la seva abundosa producció poètica i teatral.

Les *Memòries* es clouen amb una cinquena part, "Dos anys a Madrid" on evoca els anys que hi passarà en diverses pensions i els seus contactes amb els intel·lectuals de l'època com ara Unamuno i Ortega i Gasset. Quan torna a Barcelona, Sagarra acaba de fer 25 anys coincidint amb la fi de la I Guerra Mundial.

En aquestes *Memòries* Sagarra ens dibuixa el retrat d'una generació i d'un país que han desaparegut per sempre més.

Mirall trencat

de Mercè Rodoreda

Dintre de les deu millors obres literàries seleccionades només hi ha una novel·la: *Mirall trencat* (1974), de Mercè Rodoreda (Barcelona, 1908-Romanyà de la Selva, 1983) la qual cosa no deixa de ser curiós i simptomàtic dels estranys viaranys pels quals s'ha mogut la nostra literatura en un segle tan difícil per a les nostres lletres com ha estat el segle XX que ha viscut, no ho oblidem, un intent de genocidi que ha durat quaranta anys i que en certs aspectes encara dura, si bé d'una manera més subtil (però qui sap si a la llarga més eficaç per a la seva definitiva substitució lingüística).

Mirall trencat s'inicia amb un pròleg interessantíssim en què Mercè Rodoreda ens va donant pistes del seu concepte de novel·la. Comença amb una citació de Saint-Real a bastament repetida: "Una novel·la és un mirall que es passeja al llarg del camí." Una altra citació important és la d'Stendhal que Rodoreda farà seva: "Els detalls és el que hi ha de més important en una novel·la". I encara altres: "una novel·la són paraules", "una novel·la és un mirall", "una novel·la és un acte màgic".

Mirall trencat és la història d'una família que transcorre des de principis de segle fins a la immediata postguerra, per la qual cosa intervenen dues generacions: Teresa Goday, filla d'una peixatera i amb un nen il·legítim producte d'uns amors de joventut, es casa amb Nicolau Rovira, un senyor ja gran i ben situat que no triga a morir i que la deixa en una posició social elevada. Salvador Valldaura, diplomàtic molt ric i amb un passat tràgic, és el seu segon marit, que li ofereix un món de luxe i esplendor reflectit en una gran torre amb jardí, escenari de la història familiar. El distanciament progressiu entre ells fa que Teresa iniciï una relació amb un notari famós, Amadeu Riera. Sofia, la filla del matrimoni, es

casa amb Eladi Farriols. Maria, filla natural d'Eladi i la cupletista Pilar Segura, viu a la casa amb els altres nens, Ramon i Jaume. Aquest darrer mor de petit ofegat a l'estany del jardí. Ramon i Maria s'estimen però quan saben que són germans esclata el conflicte: Ramon marxa de casa i Maria se suïcida. Eladi, molt afectat, mor al cap de poc temps. Teresa, impedida des del naixement de l'últim nét, viu reclosa a la seva cambra i mor abans d'esclatar la guerra de 1936. En els darrers anys només és acompanyada per Armanda, la minyona de confiança. Sofia se'n va a París després d'encomanar-li la torre i el jardí. Anys després d'acabada la guerra, torna per enderrocar la casa i fer-hi construir un edifici de pisos. Armanda, Sofia i Ramon es troben i es reconeixen en aquesta última visita.

Sembla un argument de fulletó, però Mercè Rodoreda el supera amb escriu per la veritat, la sinceritat, la versemblança de la història i dels seus personatges, que són sempre creïbles, i pel seu estil innovador, ja que cada capítol ofereix un punt de vista diferent. A més, la majoria de personatges tenen una visió desencisada de la vida com ho palesa Eladi: "La seva vida, potser sí que era una vida trista, però ¿no són tristes totes les vides es visquin com es visquin?" I és que el pas dels temps els acaba destruint a tots no sols físicament sinó moralment.

Mirall trencat és també una novel·la psicològica i simbòlica: el mirall de la Rodoreda és un mirall trencat perquè reflecteix només trossos de la vida dels seus personatges. Poder-los reconstruir tots ens és molt difícil perquè sempre hi ha aspectes de les persones que queden definitivament amagats i que no podrem conèixer mai.

Mirall trencat és, en definitiva, la novel·la de la vellesa, de la mort, dels secrets i dels records. I de la tristesa, hi afegiria jo, perquè també va ser trista i difícil la vida real de la Mercè Rodoreda.

Les dones i els dies

de Gabriel Ferrater

Vaig llegir *Les dones i els dies* quan tenia 17 o 18 anys, a instàncies d'un amic amb inquietuds culturals que me'l va recomanar efusivament. A mi també em va agradar molt pel seu contingut i pel llenguatge col·loquial, tan allunyat de la retòrica de l'època. Volíem llegir llibres en català però no en trobàvem gaires en els quals la nostra generació s'hi veiés reflectida. Tot ens feia olor de naftalina. A poc a poc vam anar creixent i vam començar a comprendre moltes coses de la vida i de la literatura, que era allò de què fonamentalment ens parlava Gabriel Ferrater (Reus, 1922 - Sant Cugat, 1972).

Aquest poeta va publicar el seu primer llibre, *Da nuces pueris* (1960), als 38 anys, quan ja era un home madur i tenia clares unes quantes coses. D'entrada volia fer una poesia provocadora, que trenqués amb la que es feia a l'època que, o bé era de flors i violes, o bé d'un realisme social i polític més dogmàtic que literari. El títol en llatí recull aquesta provocació. El seu segon llibre apareix dos anys més tard, *Menja't una cama* (1962), seguit de *Teoria dels cossos* (1966). L'any 1968 va decidir aplegar tots aquests tres llibres en un de sol amb pocs retocs significatius i amb un títol prou explícit: *Les dones i els dies*, dos dels temes fonamentals en la història de la literatura, l'amor i el pas del temps, que a ell el preocupaven especialment. No va publicar res més malgrat l'èxit d'aquest llibre i al fet que va influir en molts altres poetes joves que el van considerar el seu mestre i el van mitificar.

No va escriure cap altre llibre per una voluntat radical: no volia repetir-se, no volia escriure sempre el mateix llibre com feien alguns. Al contrari, ell havia dit moltes vegades: "Un poeta ha de dir només allò que vol dir i després callar."

Gabriel Ferrater no va acceptar mai l'envelliment

personal, i la consegüent degradació física que aquest fet comporta, i tal i com havia repetit als seus íntims, es va negar a passar dels cinquanta anys, per això poc abans de fer-los es va suïcidar a casa seva, a Sant Cugat, on vivia aleshores.

La poesia de Gabriel Ferrater no s'assemblava a la de cap autor català contemporani i representava també un trencament respecte de la tradició poètica catalana. A desgrat d'això, Ferrater va tenir sempre una gran consideració pels trobadors catalans, Ausiàs March, i també Carner, Riba i J.V. Foix pels quals sentia una gran estima personal i literària. La seva poètica també va ser influïda per una generació de poetes anglesos i nord-americans: Thomas Hardy, Robert Graves, W. H. Auden i Robert Frost.

D'entre els seus poemes en destaquen uns quants, "In memoriam", de 350 versos decasíl·labs, se situa en l'inici del llibre i és de contingut autobiogràfic. Ajuda a crear un nou llenguatge poètic. És volgutament prosaic, aspre, dur, gens musical, a l'estil dels seus mestres anglesos. És un poema en què passa balanç a la seva vida que vol que descansi en pau mentre inicia un nou tombant presidit per una nova moral, segons va escriure ell mateix: "Quan escric una poesia, l'única cosa que m'ocupa i em costa és de definir la meua actitud moral, o sigui la distància que hi ha entre el sentiment que la poesia exposa i el que en podríem dir el centre de la nova imaginació".

Un altre dels poemes destacats d'aquest llibre és l'extensíssim "Poema inacabat" de 1.334 octosíl·labs apariats escrits a la manera del poeta medieval francès Chrétien de Troyes. Es pot dividir en set parts en les quals trobem bona part del seu particular estil, el to narratiu, prosaic, el joc, la ironia, la descripció moral...

Ferrater va escriure també nombrosos i destacats estudis sobre literatura i art.

Nabí

de Josep Carner

Josep Carner (Barcelona, 1894-Uccle, Bèlgica, 1970) tenia acostumats els seus lectors a l'ús d'una poesia formada per uns poemes sovint breus, amb una ironia adés punyent, adés amable, sempre amb un extraordinari domini de les més variades tècniques poètiques i la utilització d'un vocabulari desbordant. El 1941, però, els va sorprendre amb *Nabí*, un poema extens, de 1.365 versos, dividit en deu cants. La gènesi d'aquest llarg poema també va ser complicada a causa de les vicissituds de Carner, que en aquella època exercia de cònsol de la República espanyola, i també per l'esclat de la Guerra Civil espanyola i la Segona Guerra Mundial.

Segons explica el mateix Carner, aquest llarg poema narratiu va ser iniciat a Hendaia (1933-1934), continuat a Beirut (1935-1936), i acabat d'elaborar definitivament a París la tardor del 1938. Aquell mateix any Carner el volia imprimir a Barcelona però la guerra ho va fer impossible, de manera que *Nabí* es va publicar per primera vegada a Mèxic, el 1940 i en castellà. Un any després es publicava també a Mèxic però ja en la seva versió original catalana, i hauríem d'esperar el 1947 (amb un peu d'impremta fals de 1938) per trobar-ne la primera edició impresa a Catalunya.

"Nabí" és una paraula hebrea que significa "el profeta". Carner ens vol explicar en aquest llarg poema la història bíblica del profeta Jonàs i alhora proporcionar-nos una intensa meditació sobre les relacions entre l'home i Déu, un Déu que en aquest poema se'ns mostra comprensiu i no venjatiu envers l'ésser humà.

En el primer cant trobem el profeta Jonàs quan Jahvè li mana que vagi a Nínive, ciutat de perdició, per tal que els seus habitants tornin a l'esperit diví. Però Jonàs es nega a anar-hi perquè se sent vell i té por d'enfrontar-se tot sol als ninivites.

En el segon cant veiem els dubtes del profeta davant la inescrutabilitat del destí humà i com decideix fugir. En el tercer cant Jonàs explica que un cop embarcat esclata una tempesta i que el culpable és ell per la seva desobediència a Jahvè i diu que el llencin al mar per calmar la ira de Déu. Llavors la mar es calma i un gran peix l'engoleix en el seu interior durant tres dies i tres nits.

En el quart cant Jonàs mostra la seva confiança en Déu ja que s'adona que aquest l'ha salvat de morir ofegat. En el cant cinquè, un cop el peix l'ha llençat a la platja, Jahvè el commina de nou a marxar sobre Nínive. Després de caminar cent dotze dies, cau extenuat, incapaç d'avançar més. Amb la poca força que li queda, Jonàs clama la destrucció de Nínive.

El cant sisè conté un diàleg entre el profeta i una ninivita sobre l'existència d'un déu que per a la dona és cruel i venjatiu però per a Jonàs compassiu. El cant setè narra el diàleg que el profeta manté amb el rei i com aquest després de veure determinats miracles es convenç de la necessitat que tothom faci penitència. L'esperança i la pietat convencen els ninivites.

El cant vuitè narra com tres dies després de l'edecte reial Jahvè atura el càstig que infligia als ninivites compadit per la seva pietat i perquè ell no vol la destrucció de la ciutat sinó la conversió dels seus ciutadans. Al cant següent Jonàs ens explica el somni que té i la lliçó que n'extreu: és inconcebible matar en nom de Déu perquè Déu és amor i perdó.

El darrer cant del poema mostra Jonàs a les acaballes de la seva vida quan s'adona que el pensament de Déu no s'obté seguint rígidament la seva llei ni tampoc imposant càstigs sinó que el veritable missatge de Jahvè cal trobar-lo en el perdó, la pietat, la tendresa i l'amor.

Nabí ha estat considerat, l'obra mestra de Carner i un dels cims de la poesia europea del segle xx.

"Diccionari Etimològic..."

de Joan Coromines

En aquesta relació dels 10 millors llibres catalans apareguts al segle XX hi ha unes quantes sorpreses. Una d'elles és que molts crítics i historiadors n'hagin elegit obres filològiques com ara el diccionari de Pompeu Fabra o el que van elaborar Mn. Antoni M. Alcover i Francesc de Borja Moll. No ens ha d'estranyar si ens aturem a pensar per quines vicissituds ha passat la nostra llengua, sobretot amb l'intent de genocidi que ha patit d'enguà del 1714, i molt especialment durant la dictadura franquista.

Per això les obres del filòleg Joan Coromines i Vigneaux (Barcelona, 1905-Pineda de Mar, 1997), bàsicament el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* i també l'*Onomasticon Cataloniae*, són considerades úniques i model·liques en tot el panorama de la filologia romànica.

Joan Coromines, fill de l'escriptor i polític Pere Coromines, va destacar des de ben jove pels seus estudis de filologia. Va ser deixeble de Pompeu Fabra i de Josep M. de Casacuberta pels quals va sentir sempre una profunda veneració. En acabar la guerra civil i en constatar que el franquisme tenia com a principal objectiu la desaparició per sempre més de la llengua catalana, Coromines va reaccionar d'una forma peculiar: es va jurar a si mateix que si hi havia qui volia acabar amb el català ell faria tot el contrari: dedicaria la seva vida a fer del català la llengua més estudiada del món. I ho va aconseguir gràcies al seu profund coneixement de totes les llengües romàniques, a la seva tenacitat i al fet que va viure molts anys, més de noranta. Josep Pla referint-se a Joan Coromines sempre afirmava que aquest autor era el català que més havia treballat en tota la nostra història. S'hi hauria d'afegir que, a l'igual que Pompeu Fabra, van aconseguir fer realitat el somni de tota una vida.

El primer volum del *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* es va publicar el 10 de febrer de 1980. Hi col·laboraven Joseph Gulsoy i Max Cahner, així com Carles Duarte i Àngel Satué. Les primeres paraules del prefaci redactat per Joan Coromines són: "Aquesta és l'obra de tota una vida. Des de 1922, data de les primeres notes preses amb aquest objecte, no he parat mai de dedicar-m'hi en forma creixent. La meua vida, i la vida de la col·lectivitat, em van anar obligant a una infinita sèrie de toms i marrades que m'apartaven de la dreta línia d'aquesta obra. Però jo m'hi tornava, i el llibre en certa manera es revenjava, engruixint i amplificant tots dos el tresor d'idees i d'informacions destinades a la meua obra de sempre".

El novè i darrer volum es va publicar el mes de març del 1991. O sigui es va trigar onze anys a editar nou gruixuts volums dedicats a investigar l'origen, l'evolució, la història del català. Aquest és un llegat que cap altra llengua romànica té, ni la italiana, ni la francesa, ni la castellana, malgrat el nombre de parlants, els diners, els mitjans, la força d'un estat i de la Real Academia de la Lengua...

El professor Joan Solà s'ha referit al Diccionari afirmant que "constitueix una de les grans obres filològiques no sols del català, sinó de les llengües romàniques de tots els temps". La incorporació del mot *complementari* dins el títol del *Diccionari* té l'origen en el fet que, com s'indica al prefaci: "Aquest és un diccionari que complementa en molt els reculls lexicals anteriors; i això, encara més que en mots nous, consisteix en nous significats i en dades de totes classes referents a la vida i ambient de les paraules."

En definitiva aquest singular *Diccionari* és un monument impressionant que reflecteix, a partir d'una enorme quantitat de dades i d'un savi criteri d'interpretació, l'origen i la història de totes les paraules de la llengua catalana.

Primera història d'Esther

de Salvador Espriu

Salvador Espriu (Santa Coloma de Farners, 1913-Barcelona 1985) ha estat un dels grans escriptors catalans del segle XX ja que ha excel·lit en narrativa, poesia i teatre.

Home de grans coneixements sobre la cultura antiga, es va iniciar com a novel·lista amb dues obres breus i originals, *El doctor Rip*, escrita als 18 anys (1931), i *Laia* (1932). Van seguir altres narracions; però la guerra civil i la dura postguerra van estroncar en part aquest vessant narratiu i en van impulsar el poètic, de manera que la primera obra que publica després de la contesa civil és un llibre de poesia, *Cementiri de Sinera* (1946) al qual seguiran altres obres en què fa una meditació sobre el pas del temps i la mort, així com una profunda reflexió de caire cívic sobre la relació entre Catalunya i Espanya que trobem sobretot a *La pell de brau* (1960).

Tanmateix, a parer de molts crítics i historiadors de la literatura, l'obra més important d'Espriu és una obra teatral ben atípica, *Primera història d'Esther* (1948) estrenada el 1957. D'entre les deu obres comentades és l'única que pertany al gènere teatral.

Espriu creia que la *Primera història d'Esther* difícilment es representaria, i això per dues raons, en primer lloc perquè era molt pessimista sobre el futur del català ja que creia que no superaria el genocidi franquista, i per això va voler convertir la seva obra en un testament literari a una llengua —en aquest sentit, un dels principals elements interessants de l'obra està en la seva abassegadora riquesa lèxica—, en segon lloc, ell mateix era conscient de les dificultats de la seva representació, per això anomena l'obra “representació per a titelles” i l'anotació dramaturgic és gairebé inexistent: “L'acció, simultània a Sinera i a la veïna Susa. Imagina els trucs escenogràfics que et convinguin”. I no diu res més.

El llibre d'Ester és un llibre de l'Antic Testament escrit probablement per un jueu persa vers el 150 aC. Ester, heroïna jueva, es va casar amb el rei persa Assuer i va aconseguir salvar la vida dels seus correligionaris i de frustrar el plans d'extermini del primer ministre Aman, de tal manera que va fer girar la voluntat reial contra els perseguïdors dels jueus.

L'obra forma part del conjunt de llibres sapiencials de la Bíblia, ja que indica la finalitat didàctica de l'autor: il·lustra els ensenyaments dels savis d'Israel sobre la sort del just oprimat i la de l'orgullós perseguidor.

A *Primera història d'Esther*, doncs, Espriu combina la matèria bíblica d'Ester i la mitologia hebrea amb detalls folklòrics i familiars, que l'autor desenterra dels seus records infantils. Dels sis personatges de l'obra, l'Altíssim, la Neua, el Rei, Aman, Esther i Mardoqueu. El primer, l'Altíssim, el cec de la parròquia de Sinera, per a molts l'*alter ego* d'Espriu, en el seu famós monòleg final reprèn els temes principals de l'autor de Sinera: “I no te'n riguis, Tianet, i escolta la veu feble que s'adreça, amb preferència, a tu i als teus companys de joc, des de l'ambó momentani. Atorgueu-vos sense defallences, ara i en créixer, de grans i de vells, una almoïna recíproca de perdó i tolerància. Eviteu el màxim crim, el pecat de la guerra entre germans. Penseu que el mirall de la veritat s'esmicolà a l'origen en fragments peti-tíssims, i cada un dels trossos recull tanmateix una engruna d'autèntica llum.”

Per al gran assagista Joan Fuster, l'obra a més d'un alegat contra l'antisemitisme, també és una crida contra la guerra civil espanyola encara no cicatritzada: la guerra entre germans.

El món d'Espriu descansa sobre uns valors ètics i morals, res li sembla tan inconcebible com el fet que els homes es matin entre si. Per a ell la convivència serà el principi sagrat de la humanitat.

Glossari

d'Eugeni d'Ors

En aquesta relació dels deu millors llibres catalans del s. xx, hi ha dos autors que, a causa del seu contacte amb el franquisme, han estat marginats per molts escriptors antifranquistes.

Aquests dos autors són Josep Pla i Eugeni d'Ors.

Eugeni d'Ors (Barcelona, 1881-Vilanova i la Geltrú, 1954) va iniciar —l'u de gener del 1906 i a les pàgines de *La Veu de Catalunya*, el diari de la burgesia catalanista— una nova secció periodística anomenada *Glosari* que es convertiria en el model ideològic de tot un nou moviment cultural que s'anomenarà el Noucentisme. Eren una generació que es consideraven els portaveus del nou segle que naixia, el mil nou-cents, que volien ben diferent de l'època anterior: el Modernisme.

Les *Gloses* d'Eugeni d'Ors, que les signava amb el pseudònim de Xènius, eren uns articles diaris, breus, incisius, intel·ligents; d'un contingut literari culte i elegant, i així mateix carregats d'ideologia europea, moderna i avançada. Van durar catorze anys, fins al 1920, quan Eugeni d'Ors va ser destituït del seu càrrec de director d'Instrucció Pública de la Mancomunitat. Encara els va continuar escrivint gairebé un any més a *El Día Gráfico*. Posteriorment i arran de la dictadura militar del general Primo de Rivera, d'Ors va marxar a Madrid i va continuar escrivint, ara en castellà, a la premsa madrilenya un *Glosario* d'un relatiu èxit. La Guerra Civil espanyola el va sorprendre a Madrid i d'Ors no va tenir cap pudor a manifestar el seu suport al General Franco.

El seu cas guarda algun paral·lelisme amb el de Josep Pla. Són escriptors conservadors, però molt populars, que van generar una sèrie d'enveges que en determinats moments els van voler passar factura, per la qual cosa es van haver d'espavilar per sobreviure en l'ambient tan dolorós i traumàtic de la Guerra Civil i la postguerra.

El *Glosari* d'Eugeni d'Ors ha estat considerat

un dels cinc millors llibres catalans del segle xx pel filòsof Xavier Rubert de Ventós, el periodista Joan de Sagarra i l'editor Jaume Vallcorba, als quals hauríem d'afegir tres autors igualment molt diferents que van valora *L'oceanografia del tedi*, també d'Eugeni d'Ors, com a un dels cinc millors llibres. Són l'historiador Miquel Batllori, el filòsof Josep Ramoneda i l'escriptor Quim Monzó.

El *Glosari* íntegre encara no s'ha publicat del tot. Sí, però, que es van començar a publicar el 1911 una sèrie de gloses amb un contingut unitari. Són les *Gloses de Quaresma*. El 1912 es van publicar les gloses de *La Ben Plantada*, que van tenir un gran èxit, ja que molta gent hi veia la descripció de la Catalunya noucentista. El 1914 van aparèixer *Tina i la Guerra Gran*, on l'autor exposa la seva tristesa per la I Guerra Mundial, i davant de les postures dels partidaris dels aliats o dels alemanys l'autor s'hi mostra neutral. El 1915 van sortir *Gualba, la de mil veus*, la que s'acosta més a una novel·la però que van ser rebudes amb una fredor sospitosa. Van seguir *Lliçó de tedi en el parc*, conegudes després amb el nom d'*Oceanografia del tedi*. El 1918 apareix *La vall de Josafat* i l'any següent *Les gloses de la vaga* en què d'Ors manifesta la seva simpatia pel sindicalisme, cosa que serà un motiu més perquè s'allunyi dels capítols de la Mancomunitat que finalment el destituïran de tots els seus càrrecs i indirectament el faran allunyar de Catalunya i el catalanisme per sempre més.

Les gloses aplegades amb el nom d'*Oceanografia del tedi* van ser escrites el 1916, en plena guerra mundial, i l'autor planteja la paradoxa de no haver de pensar durant tres hores d'absolut repòs per recuperar la calma necessària. Tanmateix l'autor no pot deixar de pensar. La lliçó orsiana, segons Manel Ollé, està en la "impossibilitat de defugir la pròpia condició activa i racional, fins i tot en la més absoluta passivitat receptiva".

Sol, i de dol

de J. V. Foix

JV. Foix (Barcelona, 1893-1987) ha estat un dels nostres poetes més originals en el sentit que no es va assemblar mai a cap altre poeta ni tampoc va crear cap escola literària. A més, els diversos llibres que va escriure tampoc es van assemblar gaire entre ells, cosa difícil de trobar en qualsevol escriptor. Aquesta poètica tan peculiar la podem veure reflectida en un text molt breu, d'un parell de pàgines, que va aparèixer per primera vegada en l'edició de les seves obres completes. Es tracta de la interessantíssima "Lletra a Clara Sobirós".

En el breu pròleg —que ell anomena "Descàrrec"— de *Sol, i de dol*, l'autor ens explica que els sonets del recull van ser escrits el 1913 —quan només tenia vint anys—, el 1916, el 1918-1923 i el 1927. Com que J.V. Foix no va tenir mai pressa a publicar els seus llibres, aquest, el primer, havia d'aparèixer el 1936 però l'esclat de la guerra civil ho va impedir, de manera que no es va publicar fins al 1947. Durant aquest llarg període sembla que el poeta només es va limitar a afegir-hi els últims deu sonets, que són de contingut religiós.

Sol, i de dol, consta de setanta sonets dividits en sis seccions escrits a la manera petrarquesca utilitzant, però, el decasíl·lab clàssic català, emprat sobretot per Ausiàs March i altres poetes del segle XV, consistent a col·locar una cesura en la quarta síl·laba que acabava sempre amb un mot agut. Els dos quartets utilitzaven sempre el mateix esquema mètric, ja fos creuat o encadenat, mentre els dos tercets gaudien d'una major riquesa combinatòria.

L'altre element de sorpresa —ultra els sonets petrarquescos— és la utilització d'un vocabulari ple d'arcaïsmes i neologismes. En aquest sentit, Foix va anar més enllà de la reforma de Fabra —que va eliminar molts arcaïsmes medievals— incorporant als seus sonets mots dels trobadors, de Ramon Llull o d'Ausiàs March, al costat d'al-

tres formes pròpies de les avantguardes, com ara fer rimar "introit" amb Freud o bé "obscur" amb "URSS".

Aquesta síntesi, que trobem magníficament resumida en un dels seus versos més coneguts, "M'exalta el nou i m'enamora el vell", no va ser entesa ni acceptada pels seus contemporanis. En el "Descàrrec" abans esmentat ens ho confirma: "L'autor no intenta plaure; ni desplaure. Ni complaure's [...] Però il·lustra la seva afecció pel dolç romanç que li assigna una estirp terral i la permanència a la vasta comunitat que acull, en un mil·lenari, els seus, els provençals i els toscans." Aquests darrers mots fan referència al seu particular concepte del patriotisme literari que el feia escriure d'aquesta manera amb l'objectiu que la seva obra pogués ser una continuïtat entre el segle XV i el XX, com si no haguessin existit els tres segles de Decadència.

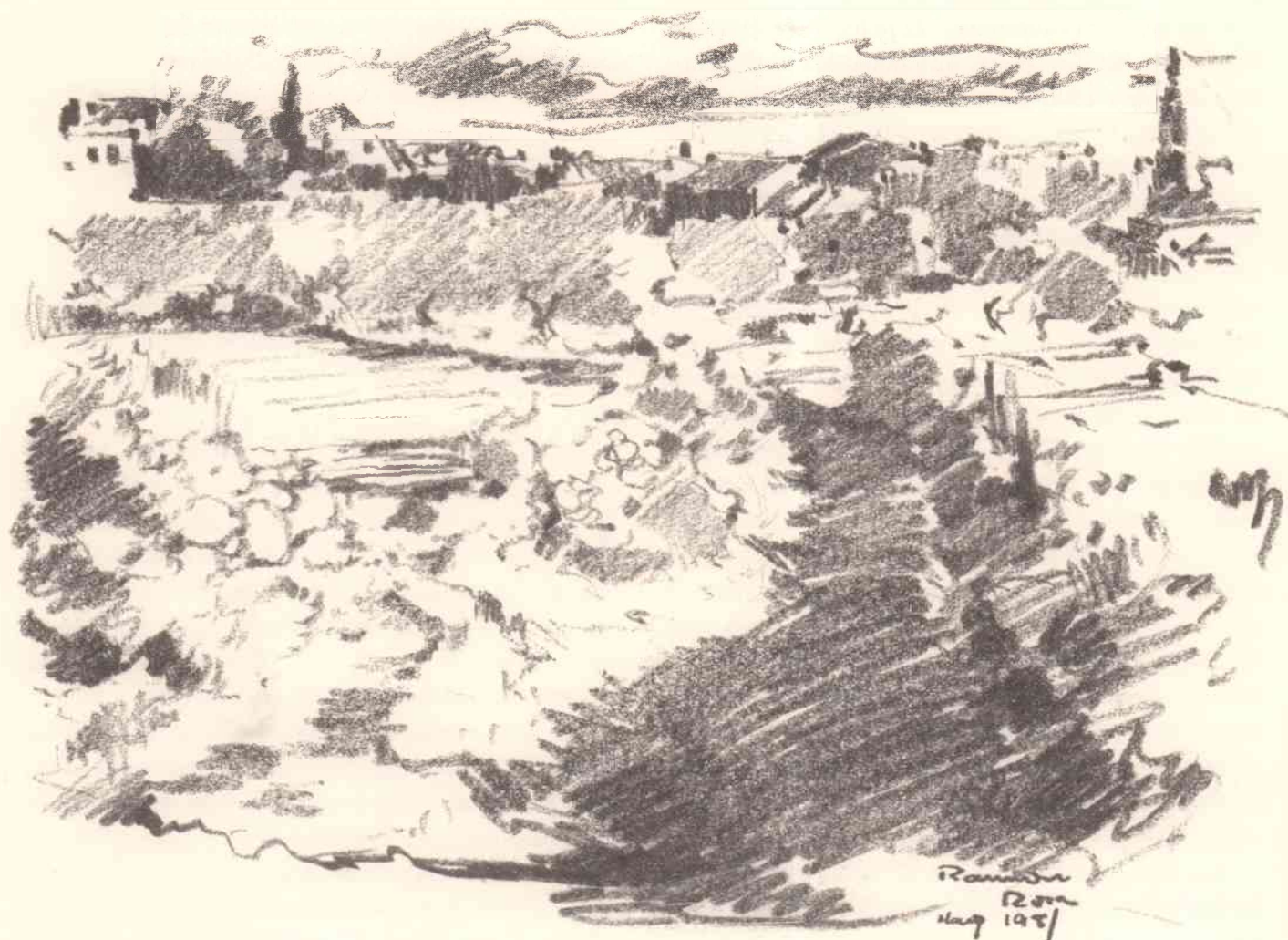
La primera secció de *Sol, i de dol* consta de 18 sonets de contingut metafísic que plantegen el tema de la solitud de l'home massa lúcida davant un món advers que no comprèn. En la segona secció, també de 18 sonets, trobem una sèrie d'opòsits i la voluntat del poeta de poder "acordar la raó i la follia". La tercera secció consta de sis sonets amorosos que ens presenten una dona idealitzada. La quarta secció conté deu sonets de contingut dionisiac, alegre i divertit. La cinquena secció consta de 8 sonets que evoquen la joventut del poeta i la dels seus companys generacionals amb un to vitalista i entusiasta.

En la sisena i última secció hi ha un canvi radical pel que fa a la temàtica ja que són de contingut religiós i escrits amb posterioritat als altres. Foix busca en un Déu sobrenatural la solució als seus problemes vitals. Els poemes són un prec de l'home a Déu implorant de ser escoltat.

Sol, i de dol, és, en definitiva un llibre excepcional en el panorama de la nostra literatura i fins i tot de la literatura universal.

Mn. Jaume Rafanell

Articles a "Forja" (1977)

Grossetto

Dijous passat, dia 30, llegia al diari que l'alcalde de Grossetto, senyor Finetti, i la seva junta municipal condemnaren la detenció del Sr. Carrillo. Es veu que la resposta de l'ambaixador espanyol els va disgustar i presentaren una protesta.

Però l'anècdota no va pas per aquí. En un viatge que férem a Itàlia, el diumenge dia 8 de setembre de 1974, arribàrem a Grossetto de pas cap a Roma. Eren dos quarts de dotze del matí. Grossetto és una ciutat ni gran ni petita, però molt neta i polida, amb jardins públics ben cuidats i respectats. Hi ha una plaça pública amb edificis medievals molt ben conservats. I una catedral!

Com que era diumenge, els pelegrins i viatgers, bona gent de Zaragoza, València, Madrid i Barcelona, volien anar a missa, per mor d'arribar tard a Roma. La catedral, perquè a Grossetto hi ha bisbe, té força a veure amb la basílica de Vilafranca del Penedès per les seves proporcions i dibuix. La façana i el lateral són revestits de marbre blanc amb ratllats de marbre marró, i una galeria de columnetes que separen els dos cossos de l'edifici. Entràrem quan acabaven de celebrar l'última missa. Eren les 12. Entràrem a la sacristia i ens rebé un canonge molt alt i corpulent. Ens preguntà d'on veníem i, al dir-li que érem de Barcelona, digué amb ampli gest italià: "O, Barcellonna, Barcellonna molto bona!" I es desfeia en elogis de la nostra ciutat per on havia passat feia poc temps. Ens presentà el "rector" de la catedral, un capellànet menut, esprimatxat, seriós. Ens preguntà si sabíem l'italià, i li diguérem que, per parlar-lo públicament, no gaire. Ens preparà l'altar, ens revestírem dels ornaments del dia i sortírem. El mateix rector ens ajudà a la missa. La vintena de pelegrins eren asseguts als bancs del davant i, enllà, alguna persona escadussera.

Em trobo a l'altar un missal italià i el llibre de les lectures també en italià. Confús li dic al rector que no em veig en cor de celebrar la missa en italià. I em diu que ho faci "perquè al temple hi ha dues persones que no saben ni el castellà ni el català ni el llatí". "Llegeixi en italià!", m'ordenà. I vaig haver de celebrar la missa en italià.

Ho devia fer molt bé perquè els pelegrins, amb sorna, em deien que n'havia sortit força ben pa-

rat. Però ningú no es molestà. I jo menys encara.

Pensava que els catalans, tan fàcils en abdicar de la nostra llengua, potser hauríem transigit per raonaments de falses consideracions. Aquell "rector", de rostre auster i front ample i intel·ligent, per consideració a dues persones de Grossetto que assistien a la missa, pogué ordenar-me que celebrés la missa en la llengua d'aquells dos italians. El dret a la llengua llur d'aquells dos feligresos pesava més que la llengua dels vint viatgers forans.

Grossetto és una ciutat molt bonica. I des d'aquell 8 de setembre de 1974 la recordo amb més afecte encara. Aquell diumenge dinàrem naturalment espaguetti i visitàrem els jardins que el sol brillant del migdia tornaven més esplendents. I a un quart de quatre empeníem viatge cap a Roma...

Però Grossetto, i el menut rector de la catedral, encara els recordo amb molt d'afecte...

(Forja, 8 gener 1977)

Coses menudes

Estem acostumats de veure i de conviure amb aconeteixements importants i, de vegades, d'un volum considerable. Fins els infants quan vénen els reis demanen joguines voluminoses i cares.

Però la vida real està feta d'instantis, de moments. La bellesa d'un paisatge és la síntesi d'un conjunt d'arbres, de plantes i de flors exquisides, i una carena de muntanyes blanques és el resultat de l'acumulació de frèvoles volves cristalines.

L'altre dia vaig trobar-me amb una àvia que anava a cobrar la seva pensió mensual repenjada al braç d'una veïna. El gest d'oferir el braç i caminar al pas lent d'aquella àvia, era un bell gest. Al mateix dia, una mestra explicava com una noia que ella havia educat a l'escola i li havia procurat una bona col·locació, no l'havia saludada tot fent-se el desentès.

La vida és feta de fragments i detalls, com les

múltiples pinzellades que sorgeixen de la mà delicada del pintor. Una paraula agradable, un “Bon dia!” o un “Bona nit!”, una atenció educada si hom pregunta on rau el carrer de Requesens, o de Jaume I, o de Marià Fortuny.

Un dia Jesús va fer un miracle: amb cinc pans i dos peixos donà de menjar a moltíssima gent, i fins i tot en va sobrar. Després, amatent, ordenà: “Recolliu les deixalles!”

Diu el poeta Salvat-Papasseit que “Res no és mesquí”. Fer atenció a les coses petites, ordenar-les, atendre-les, no és pas una consigna d'exactitud. És, tanmateix, un homenatge de fidelitat a l'obra ben feta, obsequiositat al proïsme.

Fa pocs dies, unes lleus gotes de gebre cobrien els ramatges dels arbres de la plaça. Al veure-les em recordaren les paraules del *Càntic de Moisès*:

“Calleu, ocells, que parlaré;
que la terra escolti les paraules de la meva boca.
Caigui com la pluja el meu ensenyament,
degoti com rosada la meva paraula;
com la pluja damunt el prat;
com el ruixat damunt l'herba.”

(Deuteronomi, 32, 1-2)

Un gest, una paraula, una mirada, tenen la seva resplendor, aquella resplendor de què ens parla el poeta anglès William Wordsworth:

“la resplendor a les herbes i la glòria en la flor.”

Tota la nostra vida és un teixit de batecs al cor i correnties de sang calenta pels minúsculs vasos en l'entrellat de les venes.

La vida de cada home és feta de dies clars i de nits fosques, de primaveres lluminoses i de crepuscles vermells, d'infants que vénen i de vells que se'n van, de paraules d'amor i de silencis de dol.

Amb cada batec de vida construïm la pàtria terrena i edifiquem la pàtria del cel.

I ens plau de cloure aquesta meditació de la vida senzilla amb les paraules del bon Virgili quan diu: “No se m'escapa en el meu interior com és de difícil de triomfar del meu afer amb l'expressió i de posar esplendor damunt les coses humils” (*Geòrgiques*, III, 289-290)

(Forja, 12 febrer 1977)

La vida

De vegades es té la impressió que la vida només és allò que ens envolta: les festes que s'organitzen, les excursions que es fan, els espectacles als que hom assisteix, les manifestacions massives pels carrers, un accident o un segrest. Ens costa de veure que la vida la portem dintre de cadascú de nosaltres. I no valorem la vida del que viu vora nostre o del que ens topem pel carrer: aquella àvia que enyora els seus records, aquell infant que descobreix una flor, la il·lusió d'un adolescent que veu passar una noia, el plaer d'un paisatge des del cim, la impressió d'una carena de muntanyes nevades i tantes coses menudes, íntimes i intransferibles que les vivim amb plenitud.

Llegíem al diari, fa pocs dies, que als Estats Units fou executat un jove anomenat Gilmore. Havia assassinat tres persones. Però llegint amb atenció hom s'adonava que, malgrat tot, aquell jove Gilmore havia donat els seus ulls i altres parts del seu cos a qui poguessin ser útils.

Encara més: havia disposat en la seva última voluntat que una vegada incinerat, les seves cendres s'escampessin des d'un avió sobre els poblets de Provo i Pringville, on vivia la seva promesa Nicole Barret.

I és que entre la cugula hi ha també bon blat.

Semblantment, llegíem també que el filòsof marxista Roger Garaudy havia “triomfat” en unes conferències pronunciades a Barcelona sobre marxisme i cristianisme, i que les sales eren atapeïdes de la gentada que havia acudit a escoltar-lo. I en els mateixos mitjans de comunicació se'ns explicava la trivialitat d'un futbolista de fama que, en companyia d'una artista de cine, apostava gran quantitat de diners en la ruleta de Le Boulou.

És l'etern contrast de la vida banal i menyspreada en contrast amb la intensitat de vida viscuda d'uns pocs.

La noblesa de la vida d'alguns mesclada amb la trivial cugula de tants.

(Forja, 29 gener 1977)

La saviesa del silenci

De vegades, quan disposàvem d'algun temps, ens plaïa sojornar a Montserrat, al rovell de l'ou de Montserrat, que és la convivència en el monestir, sentint i participant en el silenci dels monjos. Enlloc se sent tant silenci com en l'autèntic claustre. El silenci del camp i de l'alta muntanya és una altra mena de silenci: és el silenci de la quietud, de l'admiració, fet de tons de colors, d'allunyament. El silenci del claustre és el silenci interior, íntim, del cor, de la ment, de les passions, del pensament, de la creació i, sovint, del dolor i de la joia.

Semblaria que en els quaranta anys de silenci de Catalunya, la nostra pàtria n'hauria d'haver sortit més austera, més retrobada d'ella mateixa. Malgrat les aparences cridaneres, o l'ensopegada col·lectiva, hom s'adona que el nostre poble continua baladrer i xiroi i forassenyat com sempre. Havíem somiat —és un mal, somiar?— una Catalunya nova, refeta, retrobada, madura, varonil i sàvia a cops de sofriments. Ens havíem fet la il·lusió, i la mantenim encara, que el silenci imposat ens hauria donat un sentit de l'elegància d'aquell mig to que el dolor dona al comportament de l'home. “Un llarg assaig —diu el Dr. Carles Cardó— en el conreu de l'eufemisme, de la insinuació temorega, de l'emoció velada, ens ha ensenyat aquell gest de no omplir fins a vessar les guerres”. Ell, el savi canonge tarragoní, ho referia al “classicisme” al qual els autors catalans de preguerra s'esforçaven d'adquirir. Jo ho refereixo a la vida real dels catalans que avui anem per les places i els carrers de Catalunya.

A Catalunya massa sovint ens toca recomençar. Recomençar sempre. En cada avalot fem trenca-dissa. I mai no assolim una tasca ben feta i ben acabada. Diumenge passat, en una de les misses, es donaren tres fets aparentment trivials. Mentre el lector llegia la primera lectura (una bellíssima lectura històrica, religiosa i literària) unes persones arribaren tard, i, passant entre les fileres, desorganitzaren i malmeteren l'atenció de la comunitat reunida. En un dels moments de la pregària eucarística, en el punt àlgid de l'assemblea, un bon senyor feu un badall sense ni tant sols tenir la delicadesa de tapar-se la boca. Al final de la missa, quan el sacerdot deia les paraules rituals: “Aneu-

vos-en en pau!”, ja havia sortit del temple un bon grup de gent apressada.

Quan veiem i escoltem actors i actrius, en alguna de les emissions catalanes de la televisió, amb un fer tan barroer, grotesc i malparlat; quan totem amb pintades que fereixen la sensibilitat i el bon gust (i la gramàtica); quan observem una branca esqueixada d'un arbre públic; quan ens entrebanquem amb feixos de paperassa bruta escampada pels carrers; quan dues mil persones paguen diners per contemplar un bell festival folklòric, però no assisteixen —ni sense pagar— a una conferència sobre la geografia de Catalunya... pensem que el nostre poble està malalt.

Ens cal la noblesa, la saviesa, d'un autèntic silenci interior.

(Forja, 5 març 1977)

“A qui hem de votar?”

Aquests dies, hom es fa aquesta pregunta: “A qui hem de votar?” Bona pregunta ens fem, quan sense cap mena de preparació ens posarem davant d'una urna per a ficar-hi la papereta electoral.

“A qui hem de votar?” La pregunta pot tenir aquesta primera i escèptica resposta: als que diguin menys mentides!

Perquè si ens atenem als cartells enganxats a les parets —alguns molt bonics, altres semblant confusions—, si atenem les promeses dels mítings, si llegim els diaris, si escoltem el que es diu al carrer, serà ben difícil d'arribar a saber a qui o què hem de votar.

Ningú no diu que haurem de treballar més, ningú no diu que haurem de guanyar menys, ningú no diu què faran els diputats o senadors quan s'asseguin al rotlló del Parlament.

Estem immersos en un espectacle desacostumat, perquè fa quaranta anys que no hi assistíem. El contrast amb els ciutadans holandesos, tranquils, seriosos, moderats, responsables, que com vèiem fa poc a la televisió, que disposaven una mena de

“document” a l’urna, era un contrast asserenador. És clar, són gent avesada a fer les coses sense l’avalotament que nosaltres patim aquests dies electorals.

“A qui hem de votar?” Tal vegada no hauríem de votar als mentiders, ni als caragirats, ni als que canvien de camisa; no hem de votar als que pensen fer la punyeta a Catalunya, no hem de votar als que volen donar duros a quatre pessetes, no hem de votar als oportunistes d’última hora...

“A qui hem de votar?” Votem la gent del nostre país, votem aquells partits i aquelles persones que s’han compromès amb paraules, amb fets, amb sofriments, amb actituds al llarg de la seva vida a defensar i construir i recrear una Catalunya que sigui per a tots, per a nosaltres, per als nostres fills, per sempre.

“A qui hem de votar?” Podem triar entre partits i les persones que els representen. Hi ha els socialistes de Reventós, hi ha els comunistes catalans d’en López Raimundo, hi ha els de centre esquerra d’en Pujol, hi ha els cristians de centre d’en Canyelles, hi ha els centristes d’en Güell, hi ha els de la dreta d’en Figueres i Millet...

Hi ha, naturalment, sucursalistes que amb cara simpàtica representen els interessos centralistes i madrilenys i que ara no recordem com se diuen...

“A qui hem de votar?” A qui vulgueu, però ¡Votau Catalunya!

(Forja, 4 juny 1977)

L’únic moment

El dimarts, dia 14, fou un dia per a reposar de la pluja de paraules que ompliren les oïdes en aquests llarguíssims dies. Un dia de silenci. Un dia per a contemplar el paisatge net i il·luminat, on cada cosa té el seu color natural i cada fulla resplendeix d’un verd lluent de sol.

L’espectacle era un apressat reclam del nostre aplaudiment i del nostre vot. Tot un dispositiu d’organització, de soroll, de propaganda, de promeses, d’oradors i d’aparents de tribú. Ni un ocell refilare. Si Demòstenes fou el millor orador, era perquè es passà llargues matinades vora la mar declamant amb palets de riu a la boca. I pel que sembla, els nostres oradors i oradores no es veieren en cor de fer-ho. I així no gaudírem del més bell dels espectacles: el bon orador.

El dimarts ens passàrem una estona de lleure rellegint els *Essais*, de Montaigne. Hi ha un capítol que es titula: “De l’art de conférer”, sobre l’art de conversar. Amb la fina ironia pròpia dels pensadors i escriptors francesos (a en Josep Pla, Montaigne també li plau molt) ens diu que no hi ha res millor que la conversa. “Jo trobo la seva pràctica la més dolça de qualsevol altra acció de la nostra vida”.

No sé què els passà als nostres lectors. Però quan hom sortia dels locals plens d’una humanitat resclosida, la nostra ànima en sortia abastardada pel tracte mitinesc amb què se’ns abassegava.

Tan sols un moment, un instant breu i fugisser, ens fou donat de sentir un poc d’emoció. Fou el dissabte, dia 11, a les 9 del vespre, sortint d’un acte electoral organitzat per un grup polític, al que acudírem unes poques dotzenes de curiosos. Un instant memorable.

Quan, acabat l’acte, la gent es dispersava, el senyor Miquel Coll i Alentorn, tot passant i saludant, somreia i els ulls li brillaven. Tot ell respirava el goig de trobar-se amb els pocs amics que havíem acudit a saludar-lo. Aquella breu conversa, aquelles paraules afables i comunicatives, l’expressió viva i amistosa d’aquell home que, als setanta anys, assumia la proclamació i defensa del més noble dels ideals —salvar la pàtria!—, aquell fou per a mi, l’únic moment fugaç. Que valia la pena de viure enmig de l’embalum de paraules, de cridòries i de coloraines escampades per places i carrers.

La més vella expressió d’un rostre humà en una fugaç conversa entre amics.

(Forja, 18 juny 1977)

La força de Miquel Àngel

Una vegada anàrem a Itàlia. De retorn, ens preguntaven: què us ha agradat més? Els responguérem que dues coses: la ciutat de Florència i “Moisès” de Miquel Àngel. Davant la famosa escultura del “Moisès”, ide dos metres i trenta-cinc centímetres!, a un lateral de l'església de Sant Pere ad Vícula, a Roma, transcorregueren dues hores de contemplació enmig d'altres visitants estrangers que restaven muts i amb la boca oberta.

Fa pocs dies un professor nord-americà afirmava que la millor escultura de tots els temps era una “Pietat” aparentment inacabada, que es coneix amb el nom de “Pietat de Rondanini”, de marbre, del mateix Miquel Àngel. Quan vaig sentir aquesta afirmació, vaig consultar de seguida una antologia d'escultures de Miquel Àngel Buonarroti on hi ha reproduccions d'aquesta “Pietat”. El marbre sembla només esbossat, inacabat, però el pensament, la idea, l'ànima de l'escultura, el sentit d'unitat del grup escultòric és de gran emotivitat. Fou necessària, però, la insinuació del professor perquè ens adonéssim de la bella obra.

El relat anterior ve a tomb amb el que ens passa sovint. Cal estar atents a coses, fets, persones, actituds, que fàcilment ens poden passar desapercebuts. Massa sovint ens embadalim i acontentem a deixar passar el temps, sense reparar que el temps absorbeix tota cosa. Ens deixem impressionar per la primera ocurrència que passa, pel crit, pel discurs, pel gest i pel soroll i la multitud.

El profeta Oseas reporta aquestes paraules quan Israel s'aparta de Déu:

“...s'habillava amb anelleta i collaret,
i anava darrera dels seus amants i s'oblidava de mi;
loracle de Javhé!, tanmateix, mireu,
jo l'enamoraré, la conduiré al desert
i li parlaré al cor...” (Oseas, 2, 15-16)

Evidentment, allò que diem potser vagi contrari. Avui tots volem anar a ciutat, a manifestacions massives, als actes multitudinaris. Creiem que en un temps de dispersió i desorientació religiosa, social i política com el que vivim, caldria anar sovint “al desert”, al silenci, a la pròpia in-

timitat. Només en el silenci, en la reflexió, en la força interior, Miquel Àngel fou capaç de deixar-nos el “Moisès” o la “Pietat de Rondanini”, amb tot el dramatisme de la mare sostenint el cos desvalgut del seu fill. Només en el desert de la contemplació interior, fou capaç de deixar a la posteritat aquella corba del tors ple de dolor, de serenitat, de compassió, de dignitat, que encara contemplem en la gairebé ignorada “Pietat” de Miquel Àngel.

Sempre, però, caurem en febleses. Diu Terenci: “Home sóc, i res que sigui humà no és estrany a mi”. També els roures cauen. Miquel Àngel, en la seva força interior, fou un artista universal. Però les seves febleses, diu d'Ors, eren adorables.

Cal anar “al desert”, d'allí en treurem la nostra força. Al desert de l'oració de la suavíssima Paraula de Déu, de la litúrgia que ens concentra en nosaltres mateixos. Si bé no quedarem mai exempts de voler “habillar-nos amb anelletes i collarets”, Jesús ens avisa:

“L'esperit és amatent, però la carn és feble”.

(Forja, 10 setembre 1977)

Com les orenetes

Aquest any, les orenetes han marxat sense avisar. Hi ha temporades que és un bell espectacle veure en uns punts del nostre poble, tota una munió d'ocells negres, d'ales estirades i punxegudes i cua llarga. Però encara que s'haguessin concentrat totes les orenetes, pocs ciutadans haurien sigut els felïços espectadors de veure-les volar i tombar esbojarradament en cercles i diagonals d'una precisió matemàtica. I, tot d'una, llançar-se enllà de l'espai fins atènyer altres climes més benignes que les primeres fredors de la tardor. Sols resten els seus nius sota el ràfec de les teulades i l'abric de les balconeres, buits de les niuades de l'estiu.

Hem perdut el gust per les coses habituals que ens fan companyia sense fer-ne cap cabal. Avui la ciu-

tadania està capficada i absorta per tota una altra mena d'aconteixements que la premsa i les revistes ens ofereixen.

Només cal obrir les pàgines del diari i veurem que tot va malament. Dóna la impressió que els que confegeixen els diaris trobin gust en publicar notícies excitants i macabres: assassinats, violacions, robatoris, vagues, empreses que tanquen, gent sense feina, espectacles barroers, avorriments d'uns i violències dels altres, etc.

Però, si estem atents, no sols veurem que les orenetes, "com un núvol lleuger", se'n van terres enllà. Veurem, també, homes que treballen i dones que porten la casa i la família, noies que estudien i joves que inventen al servei de la comunitat, artistes que creen i pagesos que conreen la terra cada dia, àvies que resen i catequistes que parlen de Déu als infants, persones que obren l'escola cada dia, i infants que aprenen i juguen i criden i escampen rialles i l'alegria del viure.

Un home, o quatre, poden baladrejar i fer cri-dòria. Però són molts més, centenars i milers, els homes i les dones que fan obra de justícia, i treballen, i porten endavant la família, i construeixen el poble, cada dia, a cada hora. Aquests homes i aquestes dones que van fent el país, en silenci i amb esforç, s'assemblen a aquell estol nombrós, in comptable, d'orenetes que vénen i tornen, feinen i crien, mantenen la niada i, enllestida la feina, se'n van.

I nosaltres, badocs, no ens n'adonem.

(Forja, 5 novembre 1977)

Els nostres mestres

*"A qui em donà la saviesa donaré glòria,
i no me n'avergonyiré" (Eccli., 51, 23)*

Diuenge passat, en una emissió de nit de la televisió, l'entrevistador conversava amb en Joan Manuel Serrat, el cantant català. Serrat recordava la seva infantesa i com feu els seus primers estudis d'infant fins al batxillerat, al col·legi dels Escolapis del carrer del Paral·lel. I a

més d'afirmar haver-los fet gratuïtament, es posà a fer broma de mal gust sobre els seus primers educadors.

Mentre ell faronejava de cara als telespectadors, pensàvem en les *Memòries* que un home lliure com era Josep M. de Sagarra escriví sobre els anys de la seva infantesa. I la tendresa, tocada de picaresca, amb què parla dels seus primers mestres i dels jesuïtes del carrer de Casp, de Barcelona. Són innumbrables els polítics, literats, científics, educadors, que actuant en camps ideològics diversos, han retut testimoniatge d'afecte i agraïment als seus mestres seglars i religiosos.

Recordem, amb una immensa tristesa, una lectura més o menys recent d'unes memòries d'un autor català que escriví en castellà, que blasma dels jesuïtes on fou educat, sense un elogi, sense una paraula d'afecte vers aquells que, amb la disciplina, el rigor, la serietat, posaven rigor mental amb l'estudi dels clàssics i del missatge religiós, que conformen l'home i el pensament.

De sempre hem reverenciat els nostres mestres dels inicis de la nostra vida: el Sr. Bordas, amb els grossos bigotis i d'aspecte ferreny, però amable i atent, i que tenia a casa seva cinc grans quadres amb la col·lecció de cromos de Don Quijote; el Sr. Sardà, que ens introduïa amb aquells bells llibrets acarabassats i vermells de la Generalitat; l'Hermano Agustín, disciplinat, metòdic, clar, que incorporat a l'exèrcit el 1936 morí en una explosió d'un camió de trilita que conduïa entre Balmes i Gran Via; el Sr. Martínez de la institució lliure, un mestre il·lustrat, que desaparegué en els fets de maig del 1937; Don Pedro, de qui aprenguérem el coneixement i l'amor a les lletres catalanes... Un amor i una veneració que ja mai hem oblidat envers aquells homes que gastaren la seva vida pel futur d'uns infants que l'atzar ens dispersaria —a ells i a nosaltres— pels camins i cruïlles de la vida.

Quan oïem en Serrat —hi ha tants Serrats!— encimbellats en l'èxit i els afalacs, pensàvem: "Per què aquest home no té una paraula amable pels seus primers educadors?"

Hi ha un poc o molt de faroneria en força homes públics que qualifiquen amb roïnesa uns altres homes —sovint religiosos i religioses— que els donaren el millor de la seva vida i els educaren pels camins de la saviesa.

(Forja, 19 novembre 1977)

Al servei del poble

L'editorialista, en el número anterior, ens explicava que el nostre país està travessant una forta crisi, no tan sols en l'aspecte econòmic, sinó en el polític, en el social, en el de l'ordre, en el de la convivència, àdhuc en el de les mateixes relacions humanes. És un bon diagnòstic de la nostra situació, que esperem que els responsables del govern del país hi donin la solució adequada. Els governants, i els que aspiren a enfilarse al carro del governament a través d'accions legítimes o a través d'accions de força sota la capa de la llibertat i de la democràcia.

El tema és per a reflexionar. No fa gaires dies que unes veus autoritzades constataren que la ciutadania anava prenent unes actituds d'inhibició, de manera que en unes possibles properes eleccions serien nombroses les abstencions, sigui pel relatiu incompliment de les promeses fetes el quinze de juny proppassat, sigui pel desgavell que amenaça la vida ciutadana. Passa com el termòmetre que, quan fa fred, el mercuri es constreny.

Creiem que tots hauríem de contribuir a no endormiscar ni cloroformitzar el nostre poble, sinó responsabilitzar-lo, donar-li elements de reflexió que li refermin la seguretat. Entre aquests elements, hi ha el religiós i el cultural. Dos fets que de sempre han anat a la una, perquè contribueixen, quan es juga net, a desenvolupar la dignitat de l'home i a responsabilitzar-lo en la societat i per a la convivència. No hi ha fonament més cabal per a l'home que saber-se responsable davant Déu i davant els homes intrínsecament tan nobles i tan dignes com qualsevol altre.

Esveren les cridòries, els programes, les violències verbals (i de les altres), que pretenen, sota la capa d'afavorir l'home i la societat, anul·lar, menystenir i manipular l'home, sobretot els in-

fants, tots els quals no solen posseir sempre els suficients mitjans per a defensar-se de l'encalç i percaça a què estan sotmesos.

En l'Evangeli, Jesús pren sempre actituds de benevolença, però quan es dona l'ocasió és sumament violent contra aquells que manifesten els seus consemblants. Quan defensa la dona adúltera, és sarcàstic amb aquells dirigents que han d'escapolir-se quan els diu: "Si esteu nets de culpa, llenceu la primera pedra!" Contra els manipuladors dels infants, els llença aquestes paraules inoïdes: "Ai dels que escandalitzen aquests petits, més valdria abocar-los al fons del mar!" O la seva actitud de desdeny quan Judes, després d'haver-lo venut per quatre monedes, li diu: "Amb un bes et vens un home?"

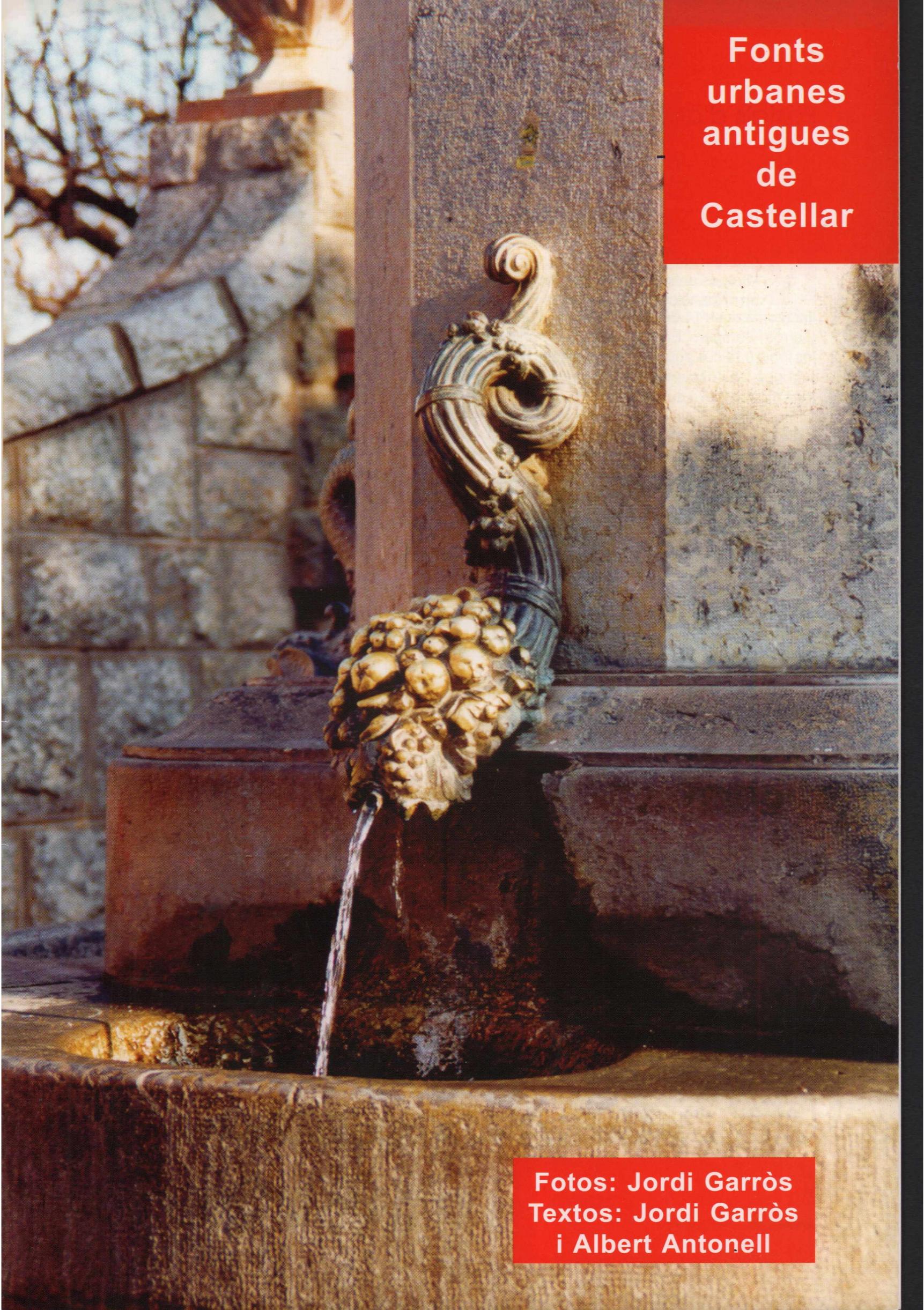
Avui, en aquest número de *Forja*, donem fe de tres persones bones, en el passat i el futur del nostre poble. Dies enrere es tributà un agraït homenatge a la qui durant 35 anys esmerçà els millors anys de la seva vida al servei d'innombrables alumnes que passaren per l'Escola Nocturna, del qual acte es fa un resum en un altre lloc d'aquest setmanari.

Fa pocs dies s'homenatjà els noranta anys d'Antoni Tort i Rocavert, que amb bon seny comandà l'alcaldia de Castellar en uns difícils moments de la nostra història col·lectiva.

I també en aquest número de *Forja*, es recorda un home bo que per llarg temps —quaranta-quatre anys— es donà al servei d'aquest poble: mossèn Joan Abarcà i Bosch, de bona memòria entre la ciutadania castellanca.

Sense afany de poder, ells i tants altres ciutadans, com qui no fa res, han fet, han construït, el país.

(*Forja*, 24 desembre 1977)

**Fonts
urbanes
antigues
de
Castellar**

**Fotos: Jordi Garròs
Textos: Jordi Garròs
i Albert Antonell**

Fonts urbanes antigues de Castellar

Novament podem tornar a comptar amb les imatges antigues captades i conservades en el grandíol arxiu fotogràfic sobre Castellar (conté unes 14.000 fotografies) de l'amic Jordi Garròs i Sampere. En aquesta ocasió parlarem de les fonts urbanes antigues, conservades o desaparegudes; i no esmentarem, per raons d'espai, les més modernes i actuals.

En general es pot afirmar que el nostre poble és extraordinàriament afavorit per la quantitat de manantials que trobem al llarg del Ripoll i pels aqüífers existents al subsòl. Tanmateix, dins del nucli urbà actual —ni tampoc en els antics Sagrera de les Fàbregues ni Tolosa— no hi ha cap font important. Només n'hi ha dues i encara una mica perifèriques: la font de la Mina i la font de les Bassetes, per cert ambdues donant nom als carrers que hi menen. Les cases més cèntriques s'abastaven d'aigua dels pous o mines. En aquest sentit, es té constància oral de l'anomenat pou de les Fàbregues i de les normes que obligaven els veïns a deixar-lo ben tapat després d'haver-ne tret aigua. L'abastament d'aigua al poble es feia, doncs, mitjançant pous, mines, cisternes, recs i sèquies.

Si bé sóc de l'opinió que de força antic hi deuria haver un aprofitament primari de les aigües del torrent de Canyelles, fonts dels Cassots, del Bassal i de la Noguera, possiblement en forma de sèquia a cel obert, no en tenim prou evidències documentals.

El 1879 es va inaugurar la primera captació, conducció i distribució de l'aigua provinent de les fonts abans esmentades. Va ser promoguda per en Josep Tolrà i Abellà qui en deuria sufragar la major part del cost, tot i reservar-se un cabal per al seu ús particular. La distribució es va fer mitjançant la instal·lació de les primeres fonts públiques on arribava l'aigua prèviament emmagatzemada en uns dipòsits a la part alta del poble. Així van néixer les fonts al carrer, alguna de les quals encara podem admirar i usar en el seu emplaçament original. No gaires, ja ho veureu. El pas dels anys ho ha canviat tot i n'ha fet néixer de molt modernes, sobretot en places i zones verdes.

N'hi ha unes quantes de molt antigues de les quals no podem deixar testimoni gràfic. Per això en deixaré una senzilla constància escrita que ajudi a completar la visió de la xarxa que tenien a l'abast els nostres avis i besavis.

Cap a finals del 1920 hi ha constància d'una quinzena de fonts. No hi ha imatge gràfica de les fonts situades al carrer Nou cantonada amb cal Panedes; al carrer de l'Ermot al costat de cal Fidelet; al carrer General Boadella davant del carrer de l'Església; al carrer del Centre a cal Creuet; al carrer Major, una al mateix lloc on ara hi ha la font monumental i l'altra al davant del carrer de les Bassetes; una altra a cal Calissó; al carrer sant Jaume al costat de cal Batet i tres més repartides al llarg del Passeig.

Aquestes i altres que podrem veure en les properes pàgines van constituir durant anys l'abastament públic, fins que cap al 1925 l'Ajuntament va iniciar el projecte de portar l'aigua del manantial de Turell. El 1926 comencen les obres i el 24 de juliol del 1927 se'n fa la inauguració simbòlica beneint la font adossada a la paret de la casa del Sr. Martí Massaveu. Tot el conjunt comporta la instal·lació de quatre dipòsits reguladors.

Ja ho veieu, fa només uns 77 anys que els castellarencs van començar a disposar d'aigua corrent a les seves cases. A poc a poc la majoria es va anar incorporant a la xarxa municipal, malgrat coexistir també amb una petita distribució particular que feia el Sr. Gorina que va durar fins cap al 1950, i també la dels regants de Canyelles que encara és activa i vigent en l'actualitat.

Quina diferència tan gran hi ha entre aquells anys llunyans de penúria econòmica i aprofitament acurats per al bé comú i l'alegre i irresponsable malversació d'aigua que fem actualment la majoria de nosaltres. Pensem-hi seriosament. L'aigua cada dia es va convertint en un bé més escàs i preuat en quantitat i qualitat. La solució està en cadascú de nosaltres fent-ne un ús conscient i responsable.

ALBERT ANTONELL I RIBATALLADA

FONT DE LA PLAÇA MAJOR

Juntament amb el campanar, la font de la plaça Major és un dels símbols més destacats i coneguts del nostre municipi. Està situada entre els carrers Major i del Centre. És la font més popular de la vila i ha estat immortalitzada per nombrosos artistes castellarencs.

L'artesà picapedrer Joan Sampere Homet i el mestre d'obres Josep Perich Fruitós van ser els encarregats de la seva construcció. La font té quatre brocs d'on surten abundants raigs d'aigua. Aquests brocs són de metall bronzejat, dos representen uns dofins i els altres signifiquen els corns de l'abundància. Aquesta font va ser inaugurada l'any 1934. Forma un recinte voltat d'un banc i està flanquejada pels costats per dues escales que pugen a la plaça. El seu conjunt esdevé monumental i un reeixit exemple d'obra pública, ja que ha sabut armonitzar els diferents angles i desnivells dels dos carrers, i a més la seva solidesa l'ha permès arribar fins als nostres dies en un bon estat de conservació, malgrat els 70 anys transcorreguts d'ençà de la seva inauguració.

FONT DE LA PLAÇA D'ALBERT

Aquesta font feta d'obra imitant la pedra artificial va ser substituïda el 1985 per tal de fer-hi un monument en memòria del mestre bastoner Joan Munt. Abans d'enderrocar-la, n'hi havia una altra antiga, metàl·lica, que va ser desmuntada ja fa uns anys.

FONT DEL CARRER DE L'ESCORXADOR

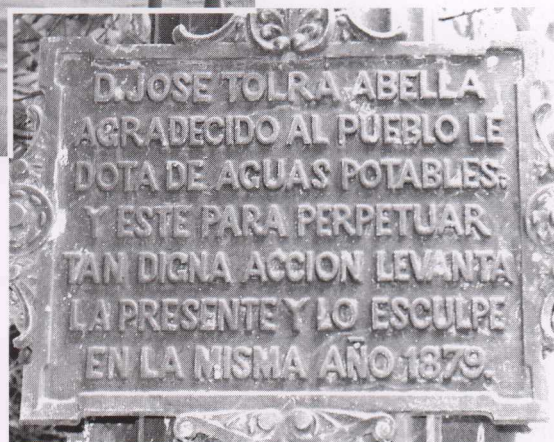
Font ubicada a l'inici del carrer de l'Escorxador en la confluència amb el carrer Nou. Està construïda amb un broc molt simple situat al damunt d'una pica amb peu d'obra vista recolzada a la paret dels dipòsits dits de l'aigua de Canyelles.

A finals dels anys 1980 un grup de patriotes hi va pintar un anunci de suport al diari AVUI, el primer en català després del franquisme, que encara perdura.

FONT DE LA PLAÇA DEL MESTRE GELONCH

El 1879, i en la llavors coneguda com a plaça Nova, va ser inaugurada aquesta font amb aigua canalitzada del torrent de Canyelles. Està constituïda per una magnífica columna, amb un broc i la pica corresponent, i rematada per un fanal. Afegit al cos de la columna hi ha dues plaques que testimonien a Josep Tolrà i Abellà l'agraïment del poble per haver estat el benefactor d'aquesta gran millora social.

FONT DEL CARRER DE SANT JOSEP

Situada al darrere del Palau Tolrà i just davant el Racó de cal Batllori (també conegut com la placeta de ca la senyora Maria). Té un broc amb la silueta en relleu de ferro de fosa que mostra la cara d'un nen. Continua en servei.

FONT DEL CARRER DE LA SÈQUIA

Situada a la cantonada dels carrers de la Sèquia amb el del Puig de la Creu. És una simple aixeta instal·lada en una vella font de ferro colat adornada amb uns senzills relleus. Va ser retirada fa uns quants anys.

FONT DEL CARRER DE SANT ISCLE

Model de ferro de fosa. L'estructura metàl·lica és emmarcada d'obra vista. Situada al final del carrer de Sant Iscle, molt a prop de la façana lateral de l'església parroquial. Ha estat retirada fa pocs mesos.

FONT DEL CARRER DE SANT LLORENÇ

Estava adossada en uns antics dipòsits municipals d'aigua, on antigament s'havien ubicat uns safarejos públics. Fa uns anys que ha desaparegut com a conseqüència de les noves edificacions que han substituït els antics dipòsits d'aigua.

FONT DEL CARRER DE LES BASSETES

Al final d'aquest carrer hi ha una petita placeta i enmig una font de ferro fosa. Des d'aquí es poden veure magnífiques vistes de la Mola i l'església parroquial. En l'actualitat la font s'ha canviat per un altre model més habitual a Castellar.

FONT DEL CEMENTIRI

Font construïda cap al 1977, a la dreta del cementiri. És de ferro colat amb una figura que en la seva boca porta el broc per on brolla l'aigua. Ben conservada, segurament va ser recuperada d'algun altre lloc del poble.

FONT DEL CARRER DE LA MINA

Cap al final d'aquest carrer, a prop d'on hi havia hagut uns safareigs públics d'aigua tèbia, fins a mitjans dels anys 1980, existia aquesta font que estava molt malmesa i portava anys sense que hi brollés aigua. Actualment ha desaparegut.

FONT DEL CARRER DE SANT FELIU

A l'inici del carrer de Sant Feliu, on anys enrere hi havia hagut la casa de cal Jep de la Piga, hi ha adossada a la paret aquesta font de ferro colat molt semblant a altres que hi ha a Castellar. Continua en servei.

FONT DEL PASSEIG

En el Passeig i davant de cal Genescà (antigament ca l'Astasia) hi havia aquesta font metàl·lica col·locada sobre una pica feta d'obra i que va ser eliminada quan es va fer la renovació d'aquesta via urbana. La font que l'ha substituïda, similar a l'antiga, s'ha col·locat damunt de la vorera del Passeig, pràcticament en el mateix indret de l'avui ja desapareguda.

FONT DELS PEDRISSOS

A l'inici del carrer dels Pedrissos, en una petita zona verda al davant d'uns majestuosos i bonics pins, hi ha aquesta font de metall de fosa col·locada damunt un peu d'obra. Va ser recuperada d'una ubicació anterior cap a la segona meitat dels anys 1970.

FONT DEL CARRER DE SANT MIQUEL

En el carrer de Sant Miquel, sota les escales de ca la Pona, que comuniquen aquest carrer amb el de la Mina, al mig de la placeta que s'hi ha format hi ha una font bonica i antiga, amb una columna artística. Fa poc la remodelació del carrer la va desplaçar una mica del seu lloc primitiu.

FONT DE LA PLAÇA VELLA

Primera font artesanal construïda quan es va fer la placeta triangular. Estava adossada a la paret de la casa de la família Vila Borrull. El nen és en Jordi Garròs i Lleixà el febrer del 1962.

Aquesta font ja fa anys que va ser substituïda, primer per un simple brollador vertical, i fa poc per una nova font de ferro de model clàssic, com tantes n'hi ha en el poble.

FONT DE LA PLAÇA DEL DR. PUIG

A la plaça del doctor Puig, al centre del poble de Sant Feliu del Racó, s'ubica aquesta font on al seu damunt figura una làpida commemorativa de la portada d'aigües de la font de la Riera al nucli del poble l'any 1957.

FONT DEL DARRERE

Font natural de Sant Feliu del Racó, coneguda amb el nom de font del Darrere. Està construïda en una petita placeta, a la dreta del carrer que puja a la urbanització El Racó.

FONT DEL CARRER DE TORRAS

Artística i bonica font situada al carrer de Torras, a la petita placeta que dóna a la Ctra. de Sentmenat i davant de la farmàcia Yangüela. És de ferro colat, amb un dibuix molt treballat en què també figura l'escut de Castellar. Va ser construïda l'any 1879 amb motiu de la primera portada d'aigües a la població.

FONT DE LA MORERA

En una zona verda de Residencial Can Carner, i davant de la masia del mateix nom, existeix aquesta font molt ben condicionada amb una petita construcció d'obra vista, i que és coneguda amb aquest nom per estar instal·lada al costat d'una morera.

FONT DE LA PLAÇA DE JOAN COROMINES

En la plaça construïda en memòria del gran filòleg català Joan Coromines, en la zona de Residencial can Carner, hi ha aquesta antiga font de fosa recoberta amb obra vista.

Aquestes dues fonts constitueixen un bon exemple d'aprofitament reeixit d'antigues fonts que, en lloc d'abandonar-les definitivament, han estat recuperades per a la història, alhora que constitueixen un bonic exemple d'artesanía popular.

ARTILLETRES - Núm. 39 -Any XVIII - Setembre 2004
Direcció i coordinació: Josep Ramon Recordà
Edita: Artilletres - Av. Josep M. Valls, 35
08211 Castellar del Vallès
Fotocomposició i impressió: Castellargraf, S.L.

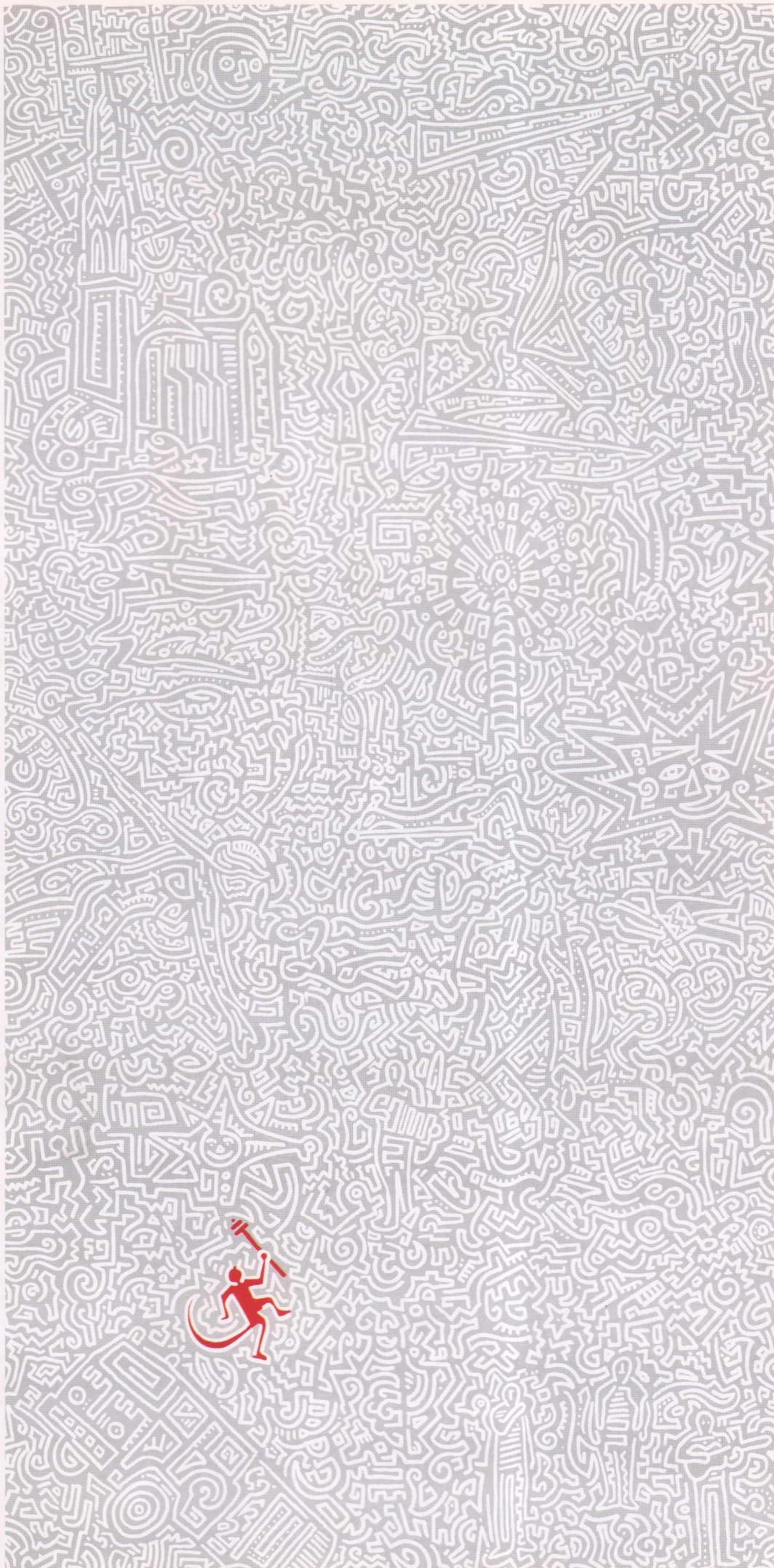
C/ Puig de la Creu, 3 - 08211 Castellar del Vallès
Dipòsit legal: B.14.427-1986

Portada: dibuix d'Albert Ràfols Casamada
Preu de subscripció any 2004: 12 euros

SETEMBRE DE 2004 • FESTA MAJOR • CASTELLAR DEL VALLÈS •

JICALVERAS

SETEMBRE DE 2004 • FESTA MAJOR • CASTELLAR DEL VALLÈS • DIVENDRES 10. DISSABTE 11. DIVENGE 12. DILLUNS 13 DE

DIVENDRES 10. DISSABTE 11. DIVENGE 12. DILLUNS 13 DE SETEMBRE DE 2004 • FESTA MAJOR • CASTELLAR DEL VALLÈS •

Castellargraf, S. L.

BONA FESTA MAJOR

Puig de la Creu, 3
Telèfon 93 714 51 42
castellargraf@telefonica.net
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

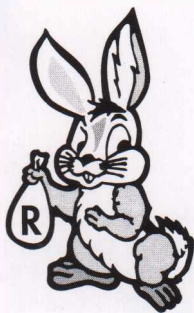
Restaurant

FRUTOS RAMÍREZ

CONEJO AL AJILLO

DIMECRES TANCAT

Lleida, 8 - Tel. 93 714 58 90
08211 Castellar del Vallès

Servicio técnico:
TV. COLOR • VÍDEO
HI-FI • ANTENAS
Todas las marcas

SERVICIO
AUTORIZADO:

SHARP
DAEWOO

REPARACIÓN Y VENTAS

Electrónica M.T.V.

Jaume I, 32 - (cantonada Prat de la Riba)
Tel. 93 714 22 53 - CASTELLAR DEL VALLÈS

**Centre Dietètic
i Nutrició**

TOT EN ALIMENTS NATURALS,
INTEGRALS I HERBORISTERIA

Av. Sant Esteve, 21 - Tel. 93 714 58 89
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS
Cremat, 11 - Tel. 93 788 54 32
TERRASSA

Agència
RENAULT

Taller

VILACLARA, S.A.

Passeig, 72 - Francesc Layret, 41
Tels. 93 714 51 93 - 93 714 24 38
Fax 93 714 86 52 - CASTELLAR DEL VALLÈS

Marina

DISSENY EN MOBLES
DE CUINA I BANY

Santiago Rusiñol, 31
Tel. 93 714 57 07
Castellar del Vallès

CITY SEC

la boutique de la tintoreria

SEC•OR TINTORERIES, S.L.

Av. Sant Esteve, 76 - Tel. 93 714 74 13
CASTELLAR DEL VALLÈS

JUGUETS - ESPORTS - PAPERERIA
TROFEUS ESPORTIUS - REGAL INFORMAL

STOP

Major, 56-58 - Tel. 93 714 60 55
Cra. de Sentmenat, 78 - Tel. 93 714 28 74
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

 **FARMÀCIA
Casanovas**

Lda. Rosalina Ros Casanovas

Av. Sant Esteve, 3 - CASTELLAR DEL VALLÈS
Tel. 93 714 33 76

MARTIN ESTANC

TABAC - DIARIS - OBJECTES DE REGAL

Av. Sant Esteve, 29
Tel. i fax 93 714 59 72
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

PERARNAU
Assessoria

ASSESSORAMENT D'EMPRESES
FISCAL - LABORAL - COMPTABLE

Jordi Perarnau i Torné

Montcada, 21
08211 Castellar del Vallès
Telèfon 93 714 84 02 • Fax 93 714 22 60
E-mail: Perarnau@cecot.es

TEIXITS PASCUET S.L.
Roba per a la llar

Major, 31
Tel. 93 714 52 35
CASTELLAR DEL VALLÈS

Jordi
casa Germans Masaguer, S.L.

JOIERIA - RELLOTGERIA - OBJECTES DE REGAL

Barcelona, 11 - Telèfon 93 714 55 95
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

AUTOVAT, S. A.

Servei oficial

VENDES: Cra. de Sabadell, 50 - Telèfon 93 714 87 53
TALLER: Terra Alta, 11 - Telèfon 93 714 84 80
Fax 93 714 33 85
Polígon Industrial Can Carner
CASTELLAR DEL VALLÈS

**LA NOVA TINTORERIA CASTELLARENCA
AL SEU MILLOR SERVEI**

Barcelona, 76 (cantonada plaça Europa)
☎ 93 714 34 56

**SERVEI A
DOMICILI**

Carrer Nou, 3
Castellar del Vallès
www.lavolta.es.vg

NÚVIES

Av. Sant Esteve, 112-120

Tel. 93 714 47 60

CASTELLAR DEL VALLÈS

IMMOBILIÀRIA / ENGINYERIA / CONSTRUCCIÓ
C/ CLAVÉ, 7 - 93 714 52 85 CASTELLAR DEL VALLÈS

a s s o c i a c i ó
c o m e r c i a n t s

Acc
castellar del vallès

Castellà Canudas

LLUM- FORÇA - AIGUA - CALEFACCIÓ

Clavé, 11 D - Tel. 93 714 59 06
Castellar del Vallès

AUTOSERVEI
SANT
ESTEVE

«La botiga del astell»

Av. de Sant Esteve, 19 - Tel. 93 714 58 89
08211 Castellar del Vallès

contrucciones

Antonio Ramírez, s.l.

Cra. de Sentmenat, 74, baixos
Castellar del Vallès
Tel. i fax 93 714 61 55 - Mòbil 629 72 69 69

F A R M À C I A

DOLORS ROS

AV. SANT ESTEVE, 71 - TEL. 93 714 50 25
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

EL MILLOR EQUIP EL TENS A

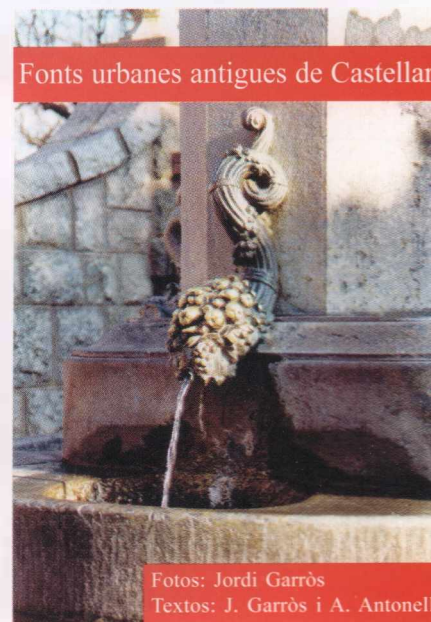
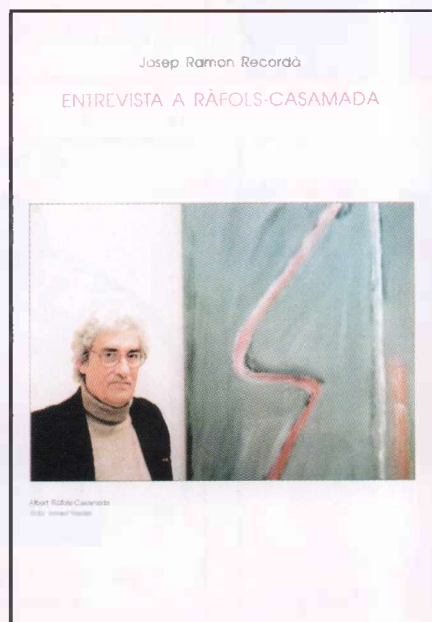
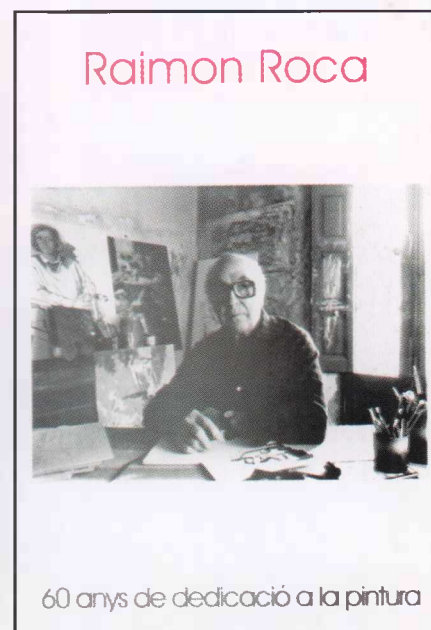
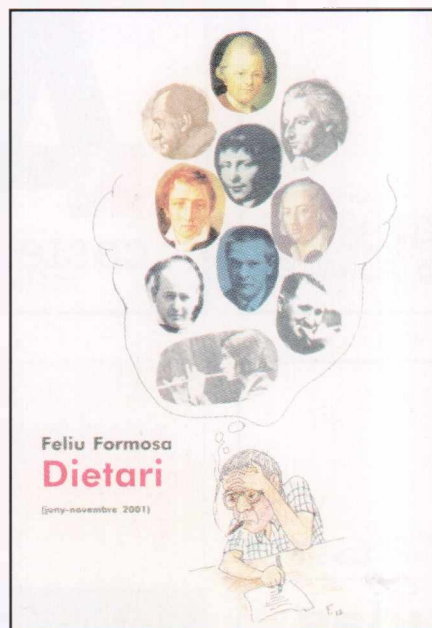
CM62

INFORMÀTICA

Major, 62 - CASTELLAR DEL VALLÈS
Tel. i fax 93 714 66 66
<http://www.castellar.com/cm62>
e-mail:cm62@cm62.com

CD VALLÈS
INFORMÀTICA

Tel. 93 715 96 30 - Sala Boadella, 10 bis - Local A
Castellar del Vallès - cdvalles@cm62.com

artilletres

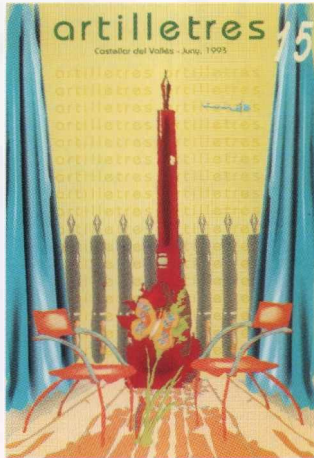
una revista diferent

Núm. 1 (abril 1986)

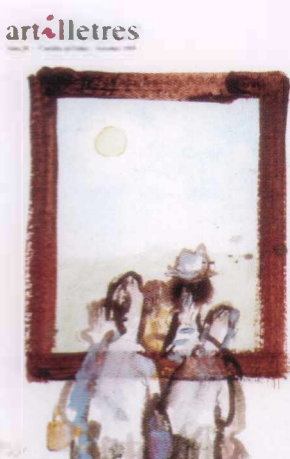
Núm. 8 (deseembre 1989)

Núm. 15 (juny 1993)

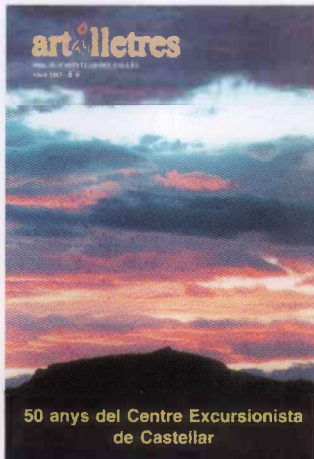
Núm. 19 (juny 1995)

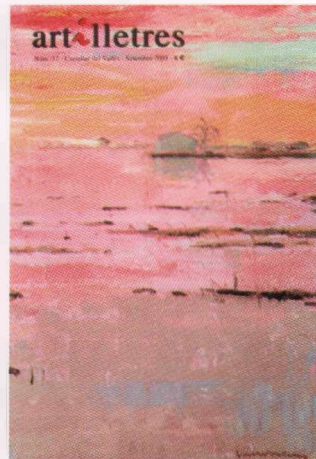
Núm. 23 (desembre 1996)

Núm. 29 (setembre 1999)

Núm. 36 (abril 2003)

Núm. 37 (setembre 2003)

Ajudeu-nos. Subscriuiu-vos-hi!

Desitjo subscriure'm a Artilletres:

Nom i cognoms:

Adreça. Tel.

Població:

Pagaré els rebuts en el meu domicili (mes d'octubre) ☐

Pagaré els rebuts per domiciliació bancària (mes d'abril) ☐

Banc / Caixa:

Banc / Caixa

Agència

D. Control

Compte courant

[illegible]

Envieu aquesta butlleta a
Josep Ramon Recordà
Av. Josep M. Valls, 35
Castellar del Vallès

Us desitgem
una molt bona
Festa Major
2004

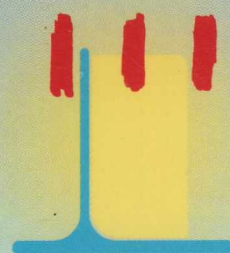

CTRA. SENMENAT, 80
Tels. 93 714 30 18 - 93 714 30 78
Fax 93 714 20 96
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

PERE ROCA I ROUMENS / ARQUITECTE

CATALUNYA, 99 BAIXOS / TEL. 93 714 61 05 / CASTELLAR DEL VALLÈS

**FINQUES
CASTELLAR**

«la immobiliària del poble»

Cra. Sentmenat, 74

93 747 22 62

finquescastellar@hotmail.com

www.finquescastellar.com

Castellar del Vallès

Bona Festa Major